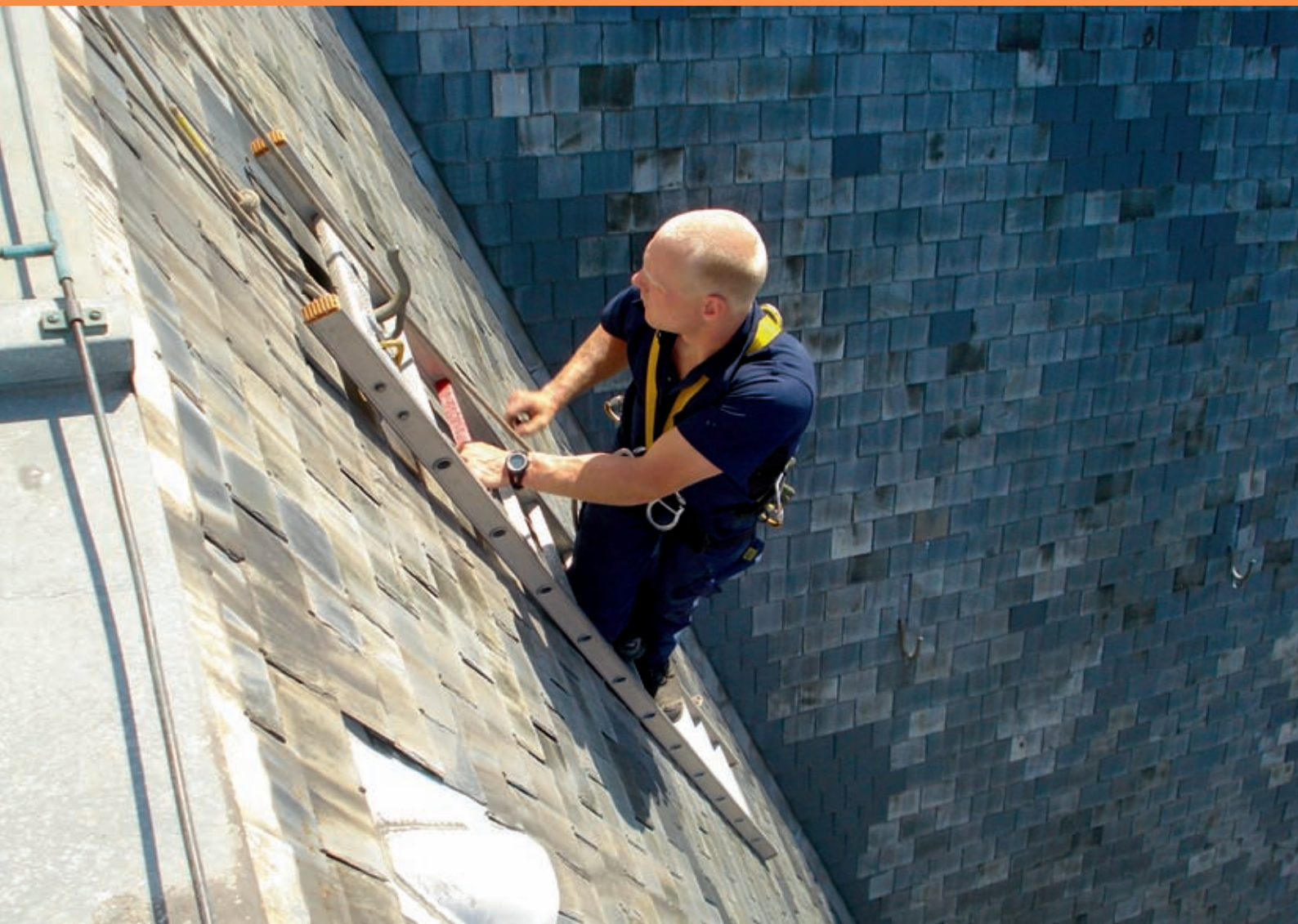

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Monitor inzake de staat van het gebouwd erfgoed 2009

Monitor inzake de staat van het gebouwd erfgoed 2009

**Een nulmeting van de staat van onderhoud van rijksmonumenten waarvoor een
abonnement is afgesloten bij de Monumentenwacht**

Colofon

Monitor inzake de staat van het gebouwd erfgoed 2009

Een nulmeting van de staat van onderhoud van rijksmonumenten waarvoor een abonnement is afgesloten bij de Monumentenwacht.

OPDRACHTGEVER: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

UITGEVOERD DOOR: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

IN SAMENWERKING MET: Monumentenwacht Nederland

MET DANK AAN: Monumentenwacht Nederland; Fred Vos

Klaas Boeder, voormalig medewerker Monumentenwacht

AUTEURS: Leon Bok, Michiel van Hunen, Renate Pekaar, Marieke van den Bovenkamp en Gert Jan Luijendijk

DATUM: 13 november 2009

ONTWERP OMSLAG: Studio Imago, Amersfoort

OPMAAK EN PRODUCTIE: Studio Imago, Amersfoort

© Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort, 2009

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Postbus 1600

3800 BP Amersfoort

www.cultureelerfgoed.nl

Inhoud

Inleiding 5

1 Managementsamenvatting 7

- 1.1. Resultaten 7
- 1.2. Naar de Monitor Gebouwd Erfgoed 2010 7

2 Terugblik 9

3 Resultaten 11

- 3.1 De Monumentenwacht 11
- 3.2 Abonnementen voor rijksmonumenten 11
- 3.3 Resultaten algemeen 12
- 3.4 Resultaten naar CBS-categorie 14
- 3.5 Resultaat samengevat 18

4 Toelichting op het resultaat 19

- 4.1 Totstandkoming cijfermateriaal 19
- 4.2 Verklaring verschillen 19
- 4.3 Categorie woonhuizen en gebouwen versus overige categorieën 19

Bijlage A CBS-categoriën 21

Bijlage B Resultaten per provincie 24

Bijlage C Beoordelingssystematiek Monumentenwacht 37

- C.1 Basis voor beoordelingsystematiek 37
- C.2 Gebruik van de systematiek in de praktijk 38

Bijlage D Voorbeelden 39

- D.1 Technische staat versus monumentale waarde 39
- D.2 Relatie gebouwd erfgoed en omgeving 41
- D.3 Wat niet zichtbaar wordt bij een visuele inspectie 42

Bronnen en literatuur 43

Inleiding

Voor u ligt de nulmeting van de Monitor Gebouwd Erfgoed. Zij maakt deel uit van de bredere Erfgoedmonitor en bevat een overzicht van de staat van onderhoud van rijksmonumenten die in 2008 geïnspecteerd zijn door de Monumentenwacht.

Op 8 april 2009 heeft minister Plasterk de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap meegedeeld dat er een analyse was begonnen ten behoeve van deze monitor. In zijn brief aan de Tweede Kamer van 3 juni 2009 geeft de minister aan dat de Monitor Gebouwd Erfgoed 2009 gebaseerd is op gegevens van de Monumentenwacht over het jaar 2008.

Deze Monitor Gebouwd Erfgoed 2009 geeft een eerste inzicht in de staat van het onderhoud van bijna 19% van het totale rijksmonumentenbestand. Op termijn dient het beeld voor de reste-

rende 81% ingevuld te worden, opdat een representatief beeld verkregen kan worden van het hele bestand.

Een managementsamenvatting is opgenomen in het eerste hoofdstuk. Vervolgens wordt aangegeven hoe voorheen de stand van onderhoud werd gevolgd. De resultaten van het onderzoek worden in hoofdstuk 3 gepresenteerd. In het vierde hoofdstuk wordt een toelichting gegeven op de gepresenteerde cijfers.

In de bijlagen is nadere informatie opgenomen over de CBS-categoriën, de resultaten op provinciaal niveau en een uitleg over de gehanteerde beoordelingssystematiek. De laatste bijlage bevat voorbeelden uit de praktijk. Hieruit wordt duidelijk dat de staat van onderhoud niet verward dient te worden met de waarde van het gebouwde monument in cultuur- of bouwhistorische zin.

1 Managementsamenvatting

Deze nulmeting heeft betrekking op rijksmonumenten die in 2008 zijn geïnspecteerd door de Monumentenwacht. Hiervoor is gekeken naar de technische staat van deze rijksmonumenten. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen het onderhoud (vervanging, bijhouden en herstel van onderdelen zoals schilder- en voegwerk) en het casco (restauratie of onderhoud van dragende onderdelen, constructie gebouw).

De technische staat van het gebouwd erfgoed wordt door de Monumentenwacht als volgt geclassificeerd: Goed, Redelijk, Matig en Slecht.

- goed = gebrek komt incidenteel voor;
- redelijk = gebrek komt plaatselijk voor;
- matig = gebrek komt regelmatig voor;
- slecht = gebrek komt algemeen voor.

In de presentatie van de gegevens wordt een onderscheid gemaakt naar categorieën, conform de uitgezette lijn in het Brim. Enerzijds de overige categorieën die gesubsidieerd worden en anderzijds de categorie gebouwen en woonhuizen die in aanmerking komt voor fiscale maatregelen en leningen voor restauraties.

1.1 Resultaten

Onderhoud

Gekeken naar het gemiddelde van alle provincies en CBS-categorieën over alle in 2008 geïnspecteerde rijksmonumenten, blijkt dat 81% van de 11.500 objecten redelijk tot goed onderhouden wordt. Per categorie vormen de verdedigingswerken daarop een uitzondering met slechts 52%.

Gemiddeld is bij 4% van de inspecties slecht onderhoud aangetroffen. Ook hier vormen Verdedigingswerken met 24% de grootste categorie, met dien verstande dat het hier slechts om 26 objecten gaat. Dat kunnen in sommige gevallen zeer grote objecten betreffen, zoals een compleet fort.

Casco

Bij de presentatie van de cijfers over de staat van het casco blijkt dat bij ruim 92% van de geïnspecteerde rijksmonumenten het casco redelijk tot goed te noemen is. Dat betekent dat bij de overige 8% sprake is van een restauratiebehoefte (6% blijkt matig te scoren en 2% slecht). Hierbij dient opgemerkt te worden dat deze 8% redelijk optimistisch is in het besef dat het hier om rijksmonumenten gaat die regelmatig geïnspecteerd worden en waarvan de eigenaren wellicht bewust een abonnement voor hun pand hebben afgesloten. In volgende rapportages zal het onderzoek worden verbreed om een representatiever beeld te kunnen geven.

1.2 Naar de Monitor Gebouwd Erfgoed 2010

De huidige gegevens geven een beeld van de staat van het gebouwd erfgoed dat in handen is van eigenaren die een abonnement hebben bij de Monumentenwacht. Zij hebben nagedacht over de wijze waarop zij willen zorgen voor hun pand of object. De cijfers hebben niet betrekking op monumenten waarvoor geen abonnement is afgesloten. Dat betekent dat het geschetste resultaat van deze nulmeting nog geen volledig beeld geeft. Om deze lacune op te heffen zal in overleg met de Monumentenwacht Nederland in de komende jaren nader onderzoek worden uitgevoerd.

Dit kan door middel van steekproeven onder niet-abonnees om een vergelijking te kunnen maken met abonnees. Ook kan nader gekeken worden naar specifieke CBS-categorieën die in deze nulmeting onvoldoende dekkingsgraad hebben (zie figuur 6) of onderbelicht zijn, zoals groen erfgoed.

In het verdere onderzoek kan ook onderscheid gemaakt worden tussen monumenten, waarvoor Brim-subsidie is toegekend en monumenten waarvoor geen Brim-subsidie is toegekend.

2 Terugblik

“Als één ding de afgelopen jaren duidelijk is geworden, dan is het wel dat er geen gebrek was aan meningen, maar wel aan feiten, aan verifieerbare informatie. (...) Beleidsrelevante informatie is, zo is de ervaring van dit onderzoek, niet erg toegankelijk en soms onvolledig.” Aldus minister Hedy d’Ancona in ‘Monumenten goed gefundeerd; Strategisch Plan monumentenzorg’¹. In dit hoofdstuk een korte schets van de aanloop naar deze nulmeting van de staat van de monumenten.

Toenmalig minister d’Ancona doelde op het onderzoek naar de toestand van de monumenten dat in 1993 op uitdrukkelijk verzoek van alle fracties in de Tweede Kamer was uitgevoerd. Op basis van een aselechte steekproef waren daarbij actuele gegevens verzameld over de technische staat van ruim 1.200 monumenten. Beherende instanties verstrekten aanvullende gegevens, onder andere over specifieke categorieën monumenten. Op die manier beschikten de onderzoekers over voldoende statistische gegevens om betrouwbare uitspraken te kunnen doen over de staat van de monumenten en de restauratiebehoefte.

De uitkomsten van dit brede onderzoek vormden het fundament voor het beleidsvoornemen, het ‘Strategisch Plan’. Als eisen voor het welslagen van dat plan werden onder andere genoemd: “De achterstanden in de monumentenzorg moeten in een periode van 10 jaar planmatig worden ingelopen. (...) Naast het verkrijgen van extra middelen is van groot belang, dat de middelen daar terecht komen waar de behoefte het grootst is.” Wel gesteld in het onderzoeksrapport maar niet beantwoord in het ‘Strategisch Plan’ was de beleidsvraag: “Op welke manier kan het beste een integraal informatiesysteem² voor de monumentenzorg worden opgebouwd?”

Anderhalf jaar na het verschijnen van het ‘Strategisch Plan’ kon de nieuwe bewindsman, staatssecretaris Aad Nuis, melden dat er een substantieel extra bedrag beschikbaar was voor het inlopen van de restauratieachterstand. De extra middelen moesten naar behoefte over de gemeenten worden verdeeld.

Om die behoefte per gemeente te kunnen bepalen kreeg PRC Bouwcentrum opdracht de in 1993 gehanteerde opnamemethodiek aan te passen. Binnen de begeleidingscommissie kwam de vraag aan de orde wat er nodig zou zijn om tegelijk met deze nieuwe opname de basis te leggen voor het gewenste integrale

informatiesysteem voor de monumentenzorg. Al snel bleek dat de veelheid en nauwkeurigheid van de daarvoor benodigde gegevens veel meer opname- en verwerkingstijd zouden vergen dan beschikbaar was voor de zogenoemde behoefteraming. Er werd daarom besloten om een relatief eenvoudige methodiek te ontwikkelen die in een minimum aan tijd de per monument benodigde gegevens kon opleveren. Met een speciaal computerprogramma zouden die gegevens centraal worden omgezet in rekeneenheden op basis waarvan de extra middelen vervolgens konden worden verdeeld.

De in een aparte database opgeslagen gegevens van de eerste behoefteraming 1997 werden gebruikt om de gemeenten de basisinformatie, digitaal en/of op papier, te leveren voor de tweede behoefteraming in 2001.

Daarnaast werden de gegevens uit de behoefteraming in combinatie met informatie uit subsidiebeschikkingen gebruikt om jaarlijks te rapporteren over het inlopen van de restauratieachterstand. Dit gebeurde tot een paar jaar geleden in de vorm van het rapport ‘Effectmeting middelen inzake restauratie van rijksmonumenten’. Omdat in de aanloop naar het nieuwe subsidieregime de gegevens na 2001 niet meer op grote schaal werden geactualiseerd, werd de betrouwbaarheid van de effectmeting jaarlijks geringer.

In de voorbereiding op de nieuwe instandhoudingsregeling is gesproken over het door de aanvrager laten aanleveren van basisgegevens voor de monitor. Dit in de vorm van een zogenoemde nulmeting, een bij het inspectierapport te voegen model met vragen over het monument (statisch) en de staat van onderhoud (dynamisch). Tegelijkertijd werd met de Monumentenwacht overlegd over het periodiek digitaal aanleveren van inspectie- en statistische gegevens. De basis voor deze uitwisseling was gelegd in het project “Kwaliteitsimpuls”, waarvoor de Monumentenwacht bij haar zilveren jubileum in 1998 rijkssubsidie had ontvangen.

Het laatste rapport inzake de restauratieachterstand dateert van drie jaar geleden en werd op 30 oktober 2006 door de minister aan de Tweede Kamer gestuurd.

In het kader van de evaluatie van het Besluit rijkssubsidiëring instandhouding monumenten kwam de monitor vorig jaar weer

op de agenda. In hun rapport schreven de onderzoekers van BMC: “Het effect van het Brim op de staat van onderhoud van de rijksmonumenten is niet vast te stellen omdat er nog geen monitor is ontwikkeld”.³

Tijdens de behandeling van het evaluatierapport in de Tweede Kamer drongen alle woordvoerders er bij de minister op aan om te gaan monitoren. Minister Plasterk heeft hen toegezegd voor het eind van 2009 met deze eerste rapportage te komen.

Noten

- 1 Ministerie van WVC; Rijswijk, april 1994.
- 2 Dit wil zeggen een koppeling tussen het financiële systeem en een monitoringssysteem.
- 3 “Evaluatie Besluit Rijkssubsidiering Instandhouding Monumenten (Brim)”; BMC; Amersfoort, september 2008.

3 Resultaten

3.1 De Monumentenwacht

De Monumentenwacht is in Nederland de onafhankelijke instantie die eigenaren van monumenten adviseert over het onderhoud van hun monumenten. De Monumentenwacht stelt zich ten doel het verval van cultuurhistorisch belangrijke bouwwerken te helpen voorkomen. Dat doet men door het nemen van preventieve maatregelen. Die maatregelen treft men tijdens periodieke bouwkundige inspecties die uitgevoerd worden door provinciale Monumentenwachten. Daarnaast geeft men aan eigenaren advies over onderhoud en voert men zo nodig kleine reparaties uit. De achterliggende gedachte is dat gebreken in een vroeg stadium hersteld kunnen worden tegen relatief geringe kosten, terwijl herstel van het gebrek maar vooral de daardoor ontstane vervolgschade in een later stadium altijd grote bedragen vergt. In een rapportage aan de eigenaar wordt per onderdeel een inzicht gegeven van de onderhoudsstaat. Een toelichting op de beoordelingssystematiek wordt gegeven in bijlage C.

Per inspectie wordt een rapportage opgesteld, waarvan de gegevens sinds enige jaren ook worden bijgehouden in een database. Hierdoor kan per provinciale Monumentenwacht een beeld verkregen worden van de staat van het onderhoud en het casco. Monumentenwacht Nederland heeft de verschillende gegevens nu in een centrale database verwerkt, waardoor met betrekking tot geïnspecteerde rijksmonumenten hierover een totaalbeeld voor heel Nederland kan worden verkregen.

3.2 Abonnementen voor rijksmonumenten

De Monumentenwacht werkt volgens een systeem van abonnementen. Een eigenaar kan een abonnement met een provinciale Monumentenwacht afsluiten en naar gelang de aard van het object waarvoor een abonnement is afgesloten wordt dit jaarlijks of eens in de twee jaar geïnspecteerd. Voor kerken, kastelen, landhuizen en andere complexe objecten ligt de frequentie over het algemeen hoger dan voor woonhuizen, boerderijen en andere kleine objecten. Eind 2008 waren er voor de meer dan 60.000 rijksmonumenten bijna 14.300 abonnementen afgesloten, ofwel een dekking van iets meer dan 23% ten opzichte van het totale

bestand aan rijksmonumenten. De dekkinggraad verschilt per provincie en per categorie, zoals uit de onderstaande tabel blijkt. Naar verhouding zijn in Drenthe de meeste abonnementen afgesloten en in Noord-Holland de minste. Daarentegen kent Noord-Holland in absolute getallen de meeste abonnees en Flevoland de minste.

Provincie	Rijksmonumentnummers	Abonnementen	%
Groningen	2.550	647	25%
Friesland	4.185	1.319	32%
Drenthe	1.290	447	35%
Overijssel	3.949	900	23%
Flevoland	75	21	28%
Gelderland	5.922	1.628	27%
Utrecht	5.247	1.337	25%
Noord-Holland	13.953	2.144	15%
Zuid-Holland	9.013	1.860	21%
Zeeland	3.642	815	22%
Noord-Brabant	5.835	1.719	29%
Limburg	5.376	1.432	27%
	61.037	14.269	23%

Figuur 1: Tabel met aantal abonnementen voor rijksmonumenten per provincie.

De dekking per CBS-categorie voor het abonneebestand is nog niet goed te maken omdat een vergelijking van de gegevens van de provincies nog niet mogelijk was. Uit eerdere steekproeven kwam wel naar voren dat de kerkelijke gebouwen het best vertegenwoordigd zijn met $\pm 80\%$ dekking en losse objecten het minst (net iets meer dan 5%). Voor de categorie Gebouwen of woonhuizen is gemiddeld voor 20% van de rijksmonumenten een abonnement afgesloten. Hoe de indeling van het aantal rijksmonumenten per CBS-categorie er uit ziet en wat er onder de categorieën gerekend wordt, is uiteen gezet in bijlage A.

De gegevens voor deze nulmeting zijn via de Monumentenwacht Nederland verzameld, bewerkt en aangeleverd. Dit is in een zeer kort tijdsbestek gedaan. De wijze waarop de gegevens vervolgens gereed gemaakt zijn voor deze rapportage is in hoofdstuk vier nader beschreven.

3.3 Resultaten algemeen

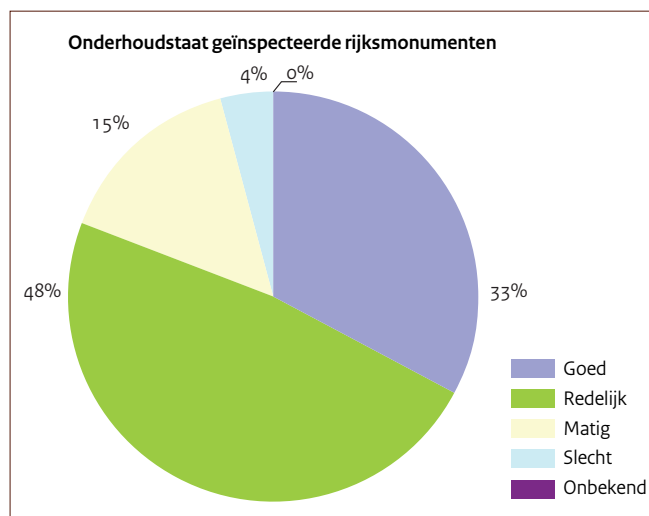
Uit de nulmeting komt naar voren dat van de 14.269 abonnementen voor rijksmonumenten er in 2008 zo'n 11.500 zijn geïnspecteerd. Dat komt neer op ruim 80% van het totale bestand aan abonnementen voor rijksmonumenten. Ten opzichte van het aantal rijksmonumenten betekent dit dat bijna 19% van alle rijksmonumenten in 2008 geïnspecteerd is.

De gegevens zijn verdeeld naar onderhoudstaat en casco. Gegevens over het onderhoud hebben enerzijds betrekking op de buitenkant van het gebouw om dit wind- en waterdicht te houden en anderzijds op alle monumentale onderdelen die aard- en nagelvast aan het gebouw zijn verbonden. Onderhoud heeft een relatief beperkte omvang en richt zich voornamelijk op vervanging, bijhouden en herstel van onderdelen.

Onder casco wordt verstaan de staat van de dragende onderdelen en het omhulsel van een gebouw, bestaande uit dak, kapen met spantconstructies, balklagen en vloeren, gevels, dragende muren met wandopeningen, funderingen, kelders en gewelven.

Onderhoud

In figuur 2 is een overzicht van de staat van het onderhoud van alle in 2008 geïnspecteerde rijksmonumenten weergegeven.

Figuur 2: Diagram met verdeling naar de staat van onderhoud, Nederland.

Uit het diagram over de staat van het onderhoud blijkt dat van 81% van de geïnspecteerde monumenten het onderhoud redelijk tot goed te noemen is. In 15% blijkt het onderhoud matig te zijn en is er sprake van achterstallig onderhoud. In 4% van alle gevallen is sprake van een slechte toestand van het onderhoud wat eigenlijk betekent dat ook het casco slecht is.

ONDERHOUD OVERIGE CATEGORIEËN						
	Goed	Redelijk	Matig	Slecht	Onbek.	Totaal
Openbare gebouwen	157	256	82	18	1	514
Verdedigingswerken	20	36	26	26	0	108
Kerkelijke gebouwen	1031	1243	440	87	6	2807
Objecten in en delen van kerk. geb.	9	49	5	0	0	63
Liefdadige instellingen	67	89	13	2	0	171
Agrarische geb.	332	470	144	54	1	1001
Molens	122	314	111	44	1	592
Weg- en Waterwerken	16	26	10	7	1	60
Horeca-instellingen	6	22	7	2	0	37
Kastelen en buitenplaatsen	183	192	70	25	1	471
Losse objecten, niet eerder genoemd	56	98	34	28	1	217
	1999	2795	942	293	12	6041
	33%	46%	16%	5%	0%	
ONDERHOUD GEBOUWEN EN WOONHUIZEN						
Gebouwen, woonhuizen	1815	2682	773	151	14	5435
Delen van gebouwen, woonhuizen	7	12	4	1	0	24
	1822	2694	777	152	14	5459
	33%	49%	14%	3%	0%	

Figuur 3: Tabel staat van onderhoud naar categorie, Nederland.

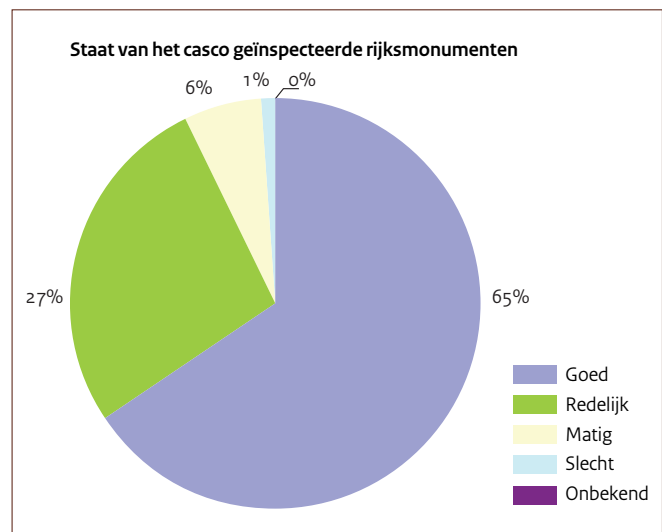
Aansluitend op het Brim is in de presentatie van de cijfers een onderscheid gemaakt naar de categorie gebouwen en woonhuizen en de overige categorieën. In dat geval is de gemiddelde onderhoudsstaat voor gebouwen en woonhuizen voor 82% redelijk tot goed. Die voor de overige categorieën is dan 79%.

Casco

Met betrekking tot het casco is de situatie beter dan die voor het onderhoud, zoals blijkt uit onderstaand diagram.

Uit het diagram over de staat van het casco (figuur 4) blijkt dat bij ruim 92% van de geïnspecteerde monumenten het casco redelijk tot goed te noemen is. In 6% blijkt het casco matig is waardoor er sprake is van een restauratiebehoefte. In minder dan 2% van alle gevallen is sprake van een zodanige toestand dat direct een restauratie nodig is.

Wanneer ook hier, in navolging van het Brim, een onderscheid gemaakt wordt naar de categorie gebouwen en woonhuizen en de overige categorieën⁴ dan is de gemiddelde staat van het casco voor gebouwen en woonhuizen voor 96% redelijk tot goed. Die voor de overige categorieën is dan 90%.

Figuur 4: Diagram met verdeling naar de staat van het casco, Nederland.

CASCO OVERIGE CATEGORIEËN						
	Goed	Redelijk	Matig	Slecht	Onbek.	Totaal
Openbare gebouwen	336	150	22	6	0	514
Verdedigingswerken	62	15	28	3	0	108
Kerkelijke gebouwen	1777	757	234	39	0	2807
Objecten in en delen van kerk. geb.	31	26	6	0	0	63
Liefdadige instellingen	112	54	4	1	0	171
Agrarische geb.	509	371	88	27	6	1001
Molens	298	213	57	23	1	592
Weg- en Waterwerken	28	26	5	1	0	60
Horeca-instellingen	23	9	4	1	0	37
Kastelen en buitenplaatsen	334	101	29	5	2	471
Losse objecten, niet eerder genoemd	112	70	22	13	0	217
	3622	1792	499	119	9	6041
	60%	30%	8%	2%	0%	
ONDERHOUD WOONHUIZEN						
Gebouwen, woonhuizen	3845	1339	207	39	5	5435
Delen van gebouwen, woonhuizen	18	6	0	0	0	24
	3863	1345	207	39	5	5459
	71%	25%	4%	1%	0%	

Figuur 5: Tabel staat van het casco naar categorie, Nederland.

3.4 Resultaten naar CBS-categorie

Deze paragraaf geeft een inzicht in de verschillen per CBS-categorie.

Het monumentenregister is verdeeld in dertien categorieën (zie ook bijlage A). De staat van het onderhoud per categorie kan behoorlijk verschillen, maar ook het aantal geïnspecteerde monumenten per categorie. Figuur 6 maakt dit laatste inzichtelijk.

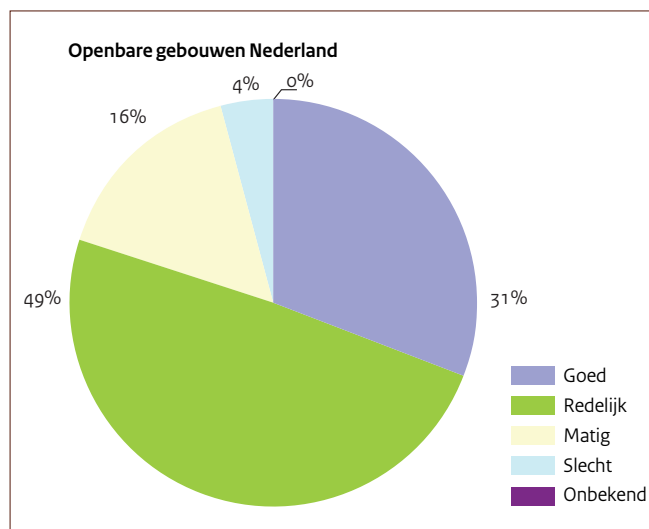
Van de 11.500 geïnspecteerde rijksmonumenten betreft ruim 47% een gebouw of woonhuis. Kerkelijke gebouwen en aanverwante objecten blijken bijna 25% van het totaal uit te maken. Agrarische gebouwen vormen daarna met 9% nog een grote groep. De overige 19% is verdeeld over de andere categorieën.

Kijken we naar het aantal geïnspecteerde rijksmonumenten ten opzichte van het aantal rijksmonumenten in die categorie dan zijn objecten uit de categorieën kerkelijke gebouwen, molens en kastelen goed vertegenwoordigd.

In een toelichting per categorie is vervolgens de staat van het onderhoud inzichtelijk gemaakt. Daarbij zijn opvallende verschillen zichtbaar. De gemiddelde onderhoudsstaat van alle categorieën samen is voor 81% van de geïnspecteerde rijksmonumenten redelijk tot goed. Bij de hieronder gepresenteerde resultaten dient wel in ogenschouw genomen te worden dat het aantal geïnspecteerde rijksmonumenten voor sommige categorieën relatief laag uitvalt. Indien dat het geval is, is dat ook aangegeven.

01 Openbare gebouwen

Iets meer dan een kwart van de gebouwen in deze categorie is in 2008 geïnspecteerd. Landelijk gezien is de onderhoudsstaat voor 80% van alle geïnspecteerde rijksmonumenten van deze categorie redelijk tot goed. Van 4% van de geïnspecteerde objecten is het onderhoud zo slecht dat ook de staat van het casco als onvoldoende is aan te merken.

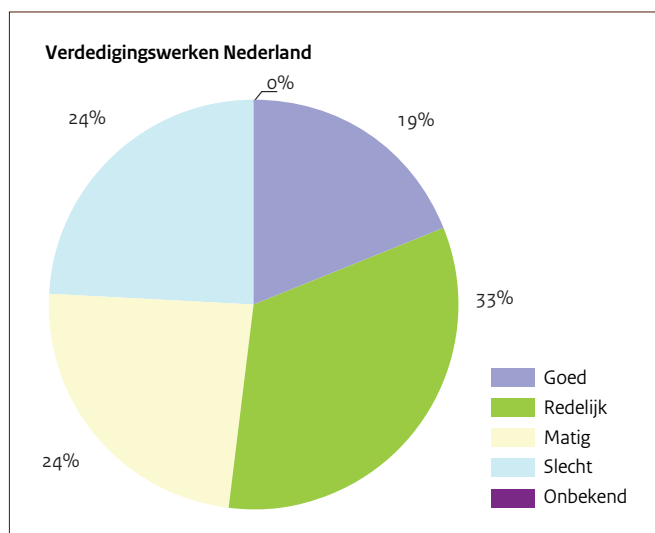

CBS-categorie	Rijks-monumenten	Geïnspecteerd	% t.ov. aantal rijksmon.	% t.ov. totaal aantal geïnspecteerd
01 Openbare gebouwen	1.882	514	27%	4%
02 Verdedigingswerken	1.301	108	8%	1%
03 Kerkelijke gebouwen	4.181	2.807	67%	24%
04 Objecten in en delen van kerkelijke geb.	211	63	30%	1%
05 Gebouwen, woonhuizen	36.358	5.435	15%	47%
06 Delen van gebouwen, woonhuizen	180	24	13%	0%
07 Liefdadige instellingen	443	171	39%	1%
08 Agrarische gebouwen	7.563	1.001	13%	9%
09 Molens	1.275	592	46%	5%
10 Weg- en waterwerken	1.077	60	6%	1%
11 Horeca Instellingen	201	37	18%	0%
12 Kastelen	1.012	471	47%	4%
13 Losse objecten, niet eerder genoemd	5.353	217	4%	2%
Totaal	61.037	11.500	19%	

Figuur 6: Overzicht cbs-categorieën en dekkinggraad geïnspecteerde rijksmonumenten.

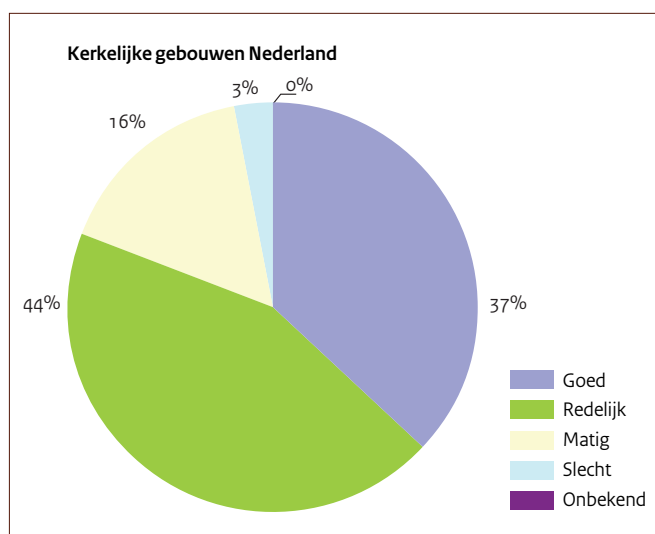
02 Verdedigingswerken

Iets meer dan 8% van de objecten in deze categorie is in 2008 geïnspecteerd. Landelijk gezien is de onderhoudsstaat voor 52% van alle geïnspecteerde rijksmonumenten van deze categorie redelijk tot goed. Van 24% van de geïnspecteerde objecten is het onderhoud zo slecht dat ook de staat van het casco als onvoldoende is aangemerkt. In totaal is bijna de helft van de geïnspecteerde monumenten in deze categorie aan te merken als matig tot slecht. Dat betreft in dit geval 52 objecten.

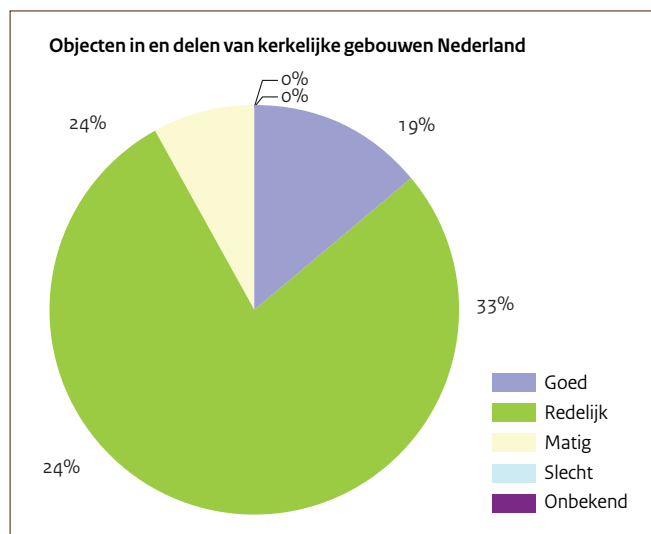
03 Kerkelijke gebouwen

Bijna 70% van alle gebouwen in deze categorie blijkt in 2008 te zijn geïnspecteerd. Daarmee vormt dit de meest geïnspecteerde categorie in het monumentenbestand. Landelijk gezien is de onderhoudsstaat voor 81% van alle geïnspecteerde rijksmonumenten van deze categorie redelijk tot goed. Van 3% van de geïnspecteerde objecten is het onderhoud zo slecht dat ook de staat van het casco als onvoldoende is aan te merken.

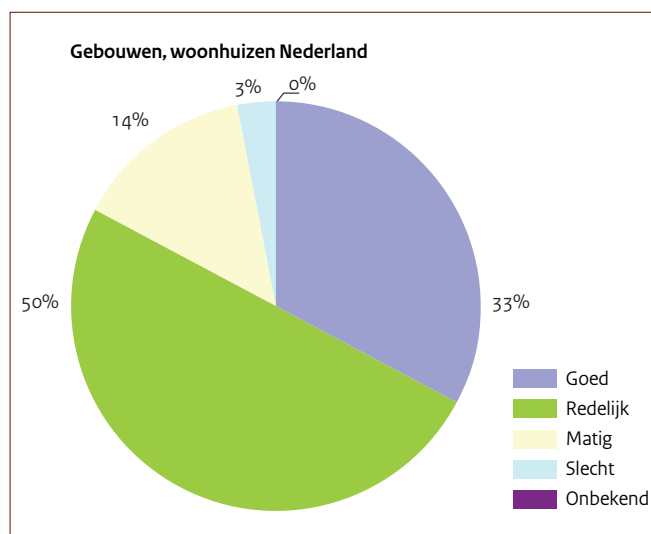
04 Objecten in en delen van kerkelijke gebouwen

Bijna 30% van de objecten in deze categorie is in 2008 geïnspecteerd, in totaal 63 objecten. Landelijk gezien is de onderhoudsstaat voor 92% van de geïnspecteerde rijksmonumenten van deze categorie redelijk tot goed. Van 8% van de geïnspecteerde objecten is het onderhoud matig, maar geen enkel object werd als slecht aangemerkt.

05 Gebouwen, woonhuizen

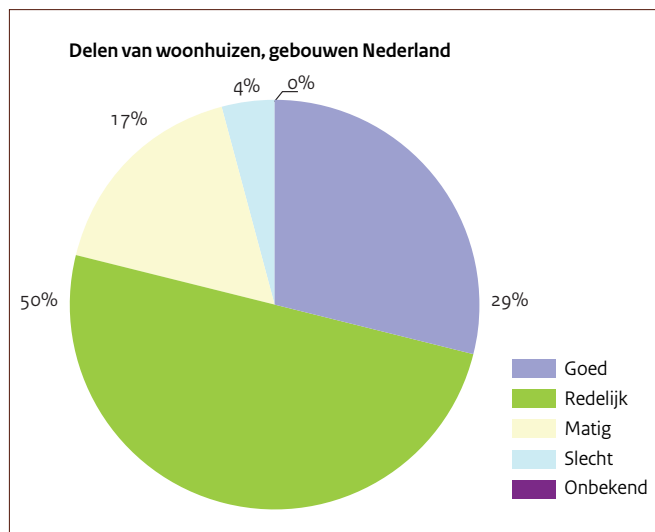
Ongeveer 15% van de gebouwen en woonhuizen in deze categorie is in 2008 geïnspecteerd. Landelijk gezien is de onderhoudsstaat voor 83% van alle geïnspecteerde rijksmonumenten van deze categorie redelijk tot goed. Van 3% van de geïnspecteerde objecten is het onderhoud zo slecht dat ook de staat van het casco als onvoldoende is aangemerkt.

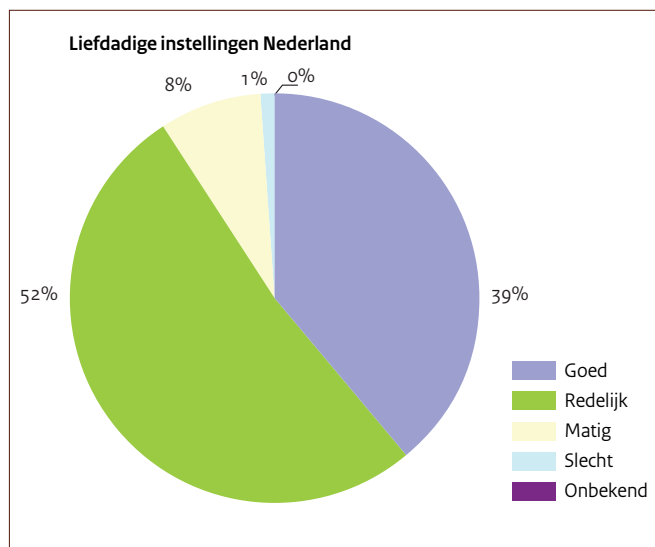
o6 Delen van gebouwen, woonhuizen

Iets meer dan 13% van de objecten in deze categorie is in 2008 geïnspecteerd. Landelijk gezien is de onderhoudsstaat voor 79% van alle geïnspecteerde rijksmonumenten van deze categorie redelijk tot goed. Van 4% van de geïnspecteerde objecten is het onderhoud zo slecht dat ook de staat van het casco als onvoldoende is aangemerkt.

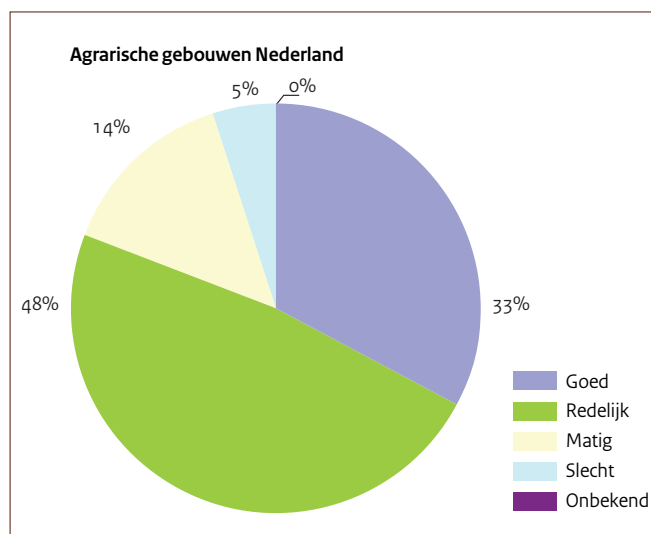
o7 Liefdadige instellingen

Bijna 40% van de gebouwen in deze categorie is in 2008 geïnspecteerd. Landelijk gezien is de onderhoudsstaat voor 91% van alle geïnspecteerde rijksmonumenten van deze categorie redelijk tot goed. Dat is een score van 10% boven het landelijk gemiddelde. Van 1% van de geïnspecteerde gebouwen is het onderhoud zo slecht dat ook de staat van het casco als onvoldoende is aangemerkt. Voor deze categorie betekent dat twee gebouwen.

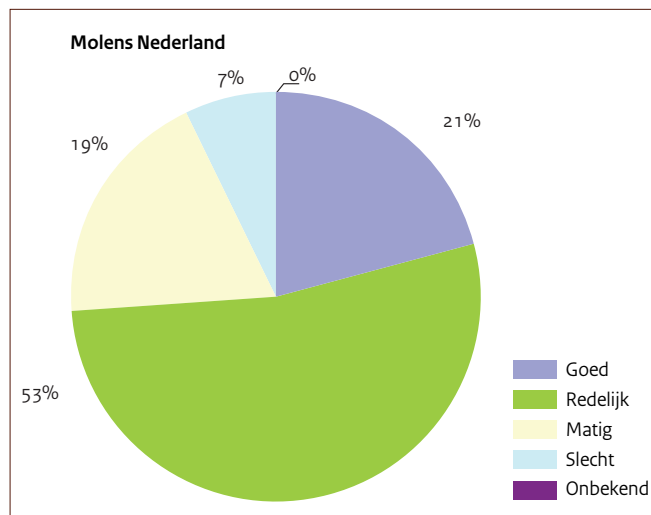
o8 Agrarische gebouwen

Iets meer dan 13% van de boerderijen, schuren en schaapskooien in deze categorie is in 2008 geïnspecteerd. In deze categorie is landelijk gezien de onderhoudsstaat voor 81% van alle geïnspecteerde rijksmonumenten van deze categorie redelijk tot goed. Van 5% van de geïnspecteerde objecten is het onderhoud zo slecht dat ook de staat van het casco als onvoldoende is aangemerkt. Dat percentage is net iets boven het gemiddelde van 4%.

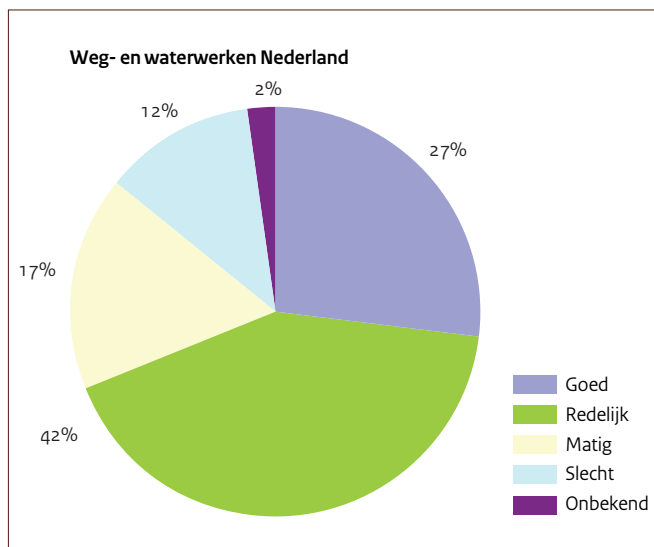
o9 Molens

Bijna de helft van alle molens in deze categorie is in 2008 geïnspecteerd. In deze categorie is landelijk gezien de onderhoudsstaat voor 74% van alle geïnspecteerde rijksmonumenten van deze categorie redelijk tot goed. Van 7% van de geïnspecteerde objecten is het onderhoud zo slecht dat ook de staat van het casco als onvoldoende is aangemerkt. Van 19% is de onderhoudsstaat als matig aan te merken, wat betekent dat bij 26% van alle molens wel een ingreep nodig is om de onderhoudsstaat weer op peil te krijgen. Dat betekent voor deze categorie zo'n 150 molens.

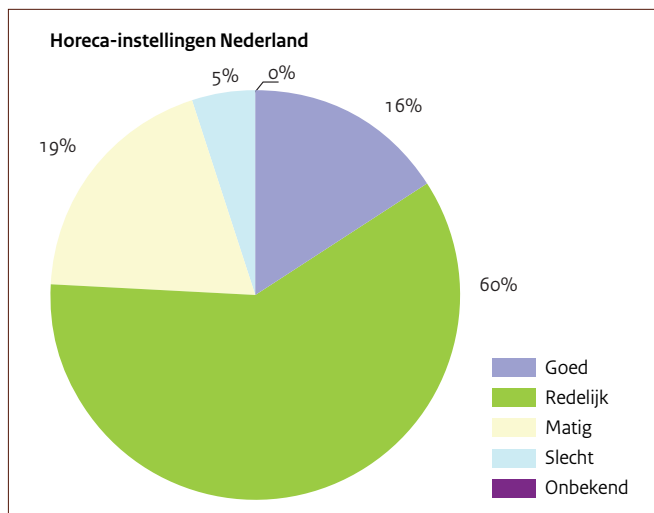
10 Weg- en waterwerken

Iets minder dan 6% van alle objecten in deze categorie is in 2008 geïnspecteerd, in totaal 60 stuks. Landelijk gezien is de onderhoudsstaat voor 69% van de geïnspecteerde rijksmonumenten van deze categorie redelijk tot goed. Van 12% van de geïnspecteerde objecten is het onderhoud zo slecht dat ook de staat van het casco als onvoldoende is aangemerkt. Van één object was de onderhoudsstaat niet bekend, waarschijnlijk vanwege een restauratie of verbouwing ten tijde van de inspectie.

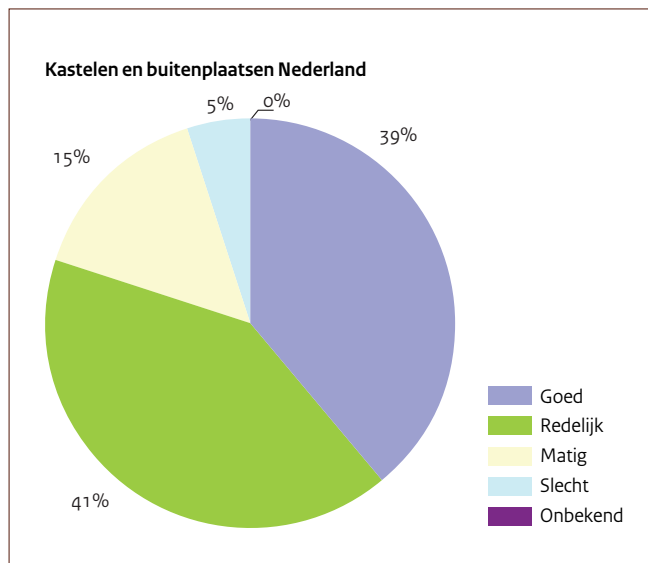
11 Horeca-Instellingen

Minder dan 20% van de gebouwen in deze categorie is in 2008 geïnspecteerd, oftewel 37 stuks. Landelijk gezien is de onderhoudsstaat voor 76% van de geïnspecteerde rijksmonumenten van deze categorie redelijk tot goed. Van 5% van de geïnspecteerde objecten is het onderhoud zo slecht dat ook de staat van het casco als onvoldoende is aangemerkt. Voor deze categorie betreft dat twee gebouwen.

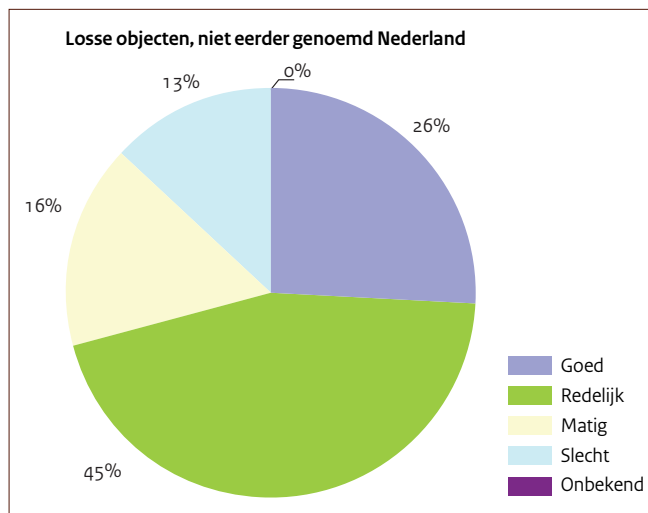
12 Kastelen en buitenplaatsen

Bijna de helft van de gebouwen in deze categorie is in 2008 geïnspecteerd. Landelijk gezien is de onderhoudsstaat voor 80% van alle geïnspecteerde rijksmonumenten van deze categorie redelijk tot goed. Van 5% van de geïnspecteerde objecten is het onderhoud zo slecht dat ook de staat van het casco als onvoldoende is aangemerkt.

13 Losse objecten, niet eerder genoemd

Slechts 4% van de objecten in deze categorie is in 2008 geïnspecteerd. Landelijk gezien is de onderhoudsstaat voor 72% van alle geïnspecteerde rijksmonumenten van deze categorie redelijk tot goed. Van 13% van de geïnspecteerde objecten is het onderhoud zo slecht dat ook de staat van het casco als onvoldoende is aangemerkt. Daarnaast is van 16% het onderhoud als matig aangemerkt, wat betekent dat voor bijna 30% van de objecten in deze categorie op korte termijn onderhoud nodig is. In totaal betreft het hier meer dan zestig objecten.

3.5 Resultaat samengevat

Deze nulmeting heeft betrekking op rijksmonumenten die in 2008 zijn geïnspecteerd door de Monumentenwacht. Hiervoor is gekeken naar de technische staat van deze rijksmonumenten. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen het onderhoud (vervanging, bijhouden en herstel van onderdelen zoals schilder- en voegwerk) en het casco (restauratie of onderhoud van dragende onderdelen, constructie gebouw).

De technische staat van het gebouwd erfgoed wordt door de Monumentenwacht als volgt geclassificeerd: Goed, Redelijk, Matig en Slecht.

- goed = gebrek komt incidenteel voor;
- redelijk = gebrek komt plaatselijk voor;
- matig = gebrek komt regelmatig voor;
- slecht = gebrek komt algemeen voor.

In de presentatie van de gegevens wordt een onderscheid gemaakt naar categorieën, conform de uitgezette lijn in het Brim. Enerzijds de overige categorieën die gesubsidieerd worden en anderzijds de categorie gebouwen en woonhuizen die in aanmerking komt voor fiscale maatregelen en leningen voor restauraties.

Onderhoud

Gekeken naar het gemiddelde van alle provincies en CBS-categorieën over alle in 2008 geïnspecteerde rijksmonumenten, blijkt dat 81% van de 11.500 objecten redelijk tot goed onderhouden wordt. Per categorie vormen de verdedigingswerken daarop een uitzondering met slechts 52%.

Gemiddeld is bij 4% van de inspecties slecht onderhoud aangetroffen. Ook hier vormen Verdedigingswerken met 24% de grootste categorie, met dien verstande dat het hier slechts om 26 objecten gaat. Dat kunnen in sommige gevallen zeer grote objecten betreffen, zoals een compleet fort.

Casco

Bij de presentatie van de cijfers over de staat van het casco blijkt dat bij ruim 92% van de geïnspecteerde rijksmonumenten het casco redelijk tot goed te noemen is. Dat betekent dat bij de overige 8% sprake is van een restauratiebehoefte (6% blijkt matig te scoren en 2% slecht). Hierbij dient opgemerkt te worden dat deze 8% redelijk optimistisch is in het besef dat het hier om rijksmonumenten gaat die regelmatig geïnspecteerd worden en waarvan de eigenaren wellicht bewust een abonnement voor hun pand hebben afgesloten. In volgende rapportages zal het onderzoek worden verbreed om een representatiever beeld te kunnen geven.

Noten

4 Het onderscheid wordt, conform de uitgezette lijn in het Brim. Enerzijds de overige categorieën die wel gesubsidieerd worden en anderzijds de categorie gebouwen en woonhuizen die in aanmerking komt voor fiscale maatregelen en leningen voor restauraties

4 Toelichting op het resultaat

4.1 Totstandkoming cijfermateriaal

De gegevens voor dit rapport zijn door Monumentenwacht Nederland verzameld bij de elf provinciale stichtingen Monumentenwacht. De beschikbaar gestelde gegevens zijn niet zondermeer vergelijkbaar met de gegevens in het monumentenregister. De Monumentenwacht sluit een abonnement af met de eigenaar van een object. In sommige gevallen maakt dat object maar een klein deel uit van een beschermd monument terwijl in andere gevallen objecten door de Monumentenwacht als één geheel worden gezien terwijl ze in het register in feite gescheiden zijn. Zo kan een eigenaar zijn boerderij laten inspecteren terwijl in het register ook de bijbehorende schuren worden genoemd. Omgekeerd komt het voor dat een kerk als één monument is geregistreerd, terwijl de Monumentenwacht kerk en toren als twee objecten ziet en ook als zodanig inspecteert. De oorzaak van dergelijke afwijkingen worden ondermeer veroorzaakt door de manier van aanwijzing en opname in het register in het verleden. Het kan ook zijn dat een monument dat voorheen één eigenaar kende, nu gesplit is en meerdere eigenaren kent die nu allen een abonnement hebben. Uit een steekproef is gebleken dat de vertaalslag van de gegevens nauwelijks invloed heeft op het uiteindelijke resultaat.

Om de gegevens op de juiste wijze, dat wil zeggen conform datgene wat in het monumentenregister is vermeld, te kunnen weer geven zijn de gegevens bewerkt. In de bewerkingsslag gaat een directe koppeling naar het aantal abonnementen van de Monumentenwacht verloren. Uiteindelijk levert het wel een inzicht in de staat van onderhoud van de gebouwde rijksmonumenten. In volgende metingen zal gestreefd worden naar een verbeterde afstemming tussen de gegevens waardoor het inzicht verbeterd kan worden.

4.2 Verklaring verschillen

In bijlage B zijn de resultaten per provincie weergegeven. Wanneer de gegevens per provincie naast elkaar gelegd worden valt allereerst op dat 'redelijk' de meest gebruikte aanduiding is voor de staat van het onderhoud. Vooral in de provincies Groningen, Gelderland, Utrecht, Zuid-Holland en Limburg scoort de aanduiding

'goed' hoog, zo rond de 50%. Vergeleken daarmee laten vooral de provincies Friesland en Noord-Brabant daarop een ander beeld zien. Daar wordt het onderhoud in het algemeen voor minder dan 15% als goed aangemerkt. Daar staat tegenover dat in die provincies het geïnspecteerde bestand niet als slechter wordt gezien dan in de andere provincies. De onderlinge verschillen hebben mogelijk te maken met de wijze van beoordeling, die per provincie kan variëren.

Door landelijke 'ijkronden' zou hierin meer overeenstemming bereikt kunnen worden. Het is de verwachting dat hierdoor de opvallendste verschillen genivelleerd zullen worden.

In toekomstige metingen zal getracht worden de mogelijke verschillen met niet geïnspecteerde rijksmonumenten te verkleinen door in deze groep steekproeven te laten uitvoeren. Op basis van deze nulmeting kan gekeken worden waar en voor welke categorieën die steekproeven plaats zullen vinden.

4.3 Categorie woonhuizen en gebouwen versus overige categorieën

In paragraaf 3.3 wordt uitgelegd dat bij de presentatie van de cijfers een onderscheid gemaakt wordt naar categorieën, conform de uitgezette lijn in het Brim. Enerzijds de overige categorieën die wel gesubsidieerd worden en anderzijds de categorie gebouwen en woonhuizen die in aanmerking komt voor fiscale maatregelen en leningen voor restauraties. Uit de gepresenteerde cijfers blijkt dat het onderhoud van gebouwen en woonhuizen in 82% van de geïnspecteerde monumenten als redelijk tot goed wordt aangemerkt en dat dit voor de overige categorieën 79% bedraagt. Ook inzake de staat van het casco is een dergelijk verschil zichtbaar. Het onderscheid dat gemaakt wordt, kan ook verklaard worden door de getalsmatigheid van de gegevens. Alleen al de categorie gebouwen en woonhuizen maakt bijna de helft uit van alle geïnspecteerde monumenten door de Monumentenwacht.

Bij de overige categorieën leggen vooral kerkelijke en agrarische gebouwen veel gewicht in de schaal doordat ze samen meer dan 60% van het aantal geïnspecteerde monumenten bevatten. Het ligt dan ook voor de hand dat de resultaten voor deze categorieën een grote stempel drukken op het gemiddelde.

Bijlage A CBS-categorieën

Alle rijksmonumenten zijn in het monumentenregister opgenomen dat door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed wordt beheerd. Om de verschillende categorieën rijksmonumenten te kunnen onderscheiden is in samenwerking met het Centraal Bureau Statistiek (CBS) een indeling ontwikkeld. Het CBS had behoefte aan een dergelijke indeling om inzicht te krijgen in de besteding van subsidies. De CBS-categorieën zijn gebaseerd op de oorspronkelijke functie van de monumenten en inmiddels wordt de indeling in de meeste presentaties van het monumentenbestand gemakshalve gebruikt. Voor de gebouwde objecten worden de volgende dertien categorieën onderscheiden, in volgorde zoals ook gehanteerd wordt in het register:

1. Openbare gebouwen
2. Verdedigingswerken
3. Kerkelijke gebouwen
4. Kerkelijke onderdelen of objecten
5. Gebouwen, woonhuizen
6. Delen van gebouwen of woonhuizen
7. Liefdadige instellingen
8. Agrarische gebouwen
9. Molens
10. Weg- en waterwerken
11. Horeca-instellingen
12. Kastelen, landhuizen e.d.
13. Losse objecten, e.d.

Per categorie en per provincie bestaan aanzienlijke verschillen in aantallen beschermde monumenten. Het onderstaande overzicht geeft hiervan een beeld.

Per categorie kan een karakterisering gemaakt worden om te duiden wat er precies onder valt.

1. Openbare gebouwen

De categorie openbare gebouwen bevat objecten zoals overheidsgebouwen (raadhuizen, stadhuizen, rechtbanken, waterschapshuizen en stadswagen). Voorbeelden daarvan zijn het Binnenhof in 's-Gravenhage en het Stadswekhuis in Amsterdam. Verder vinden we in deze categorie ook gebouwen voor onderwijs en wetenschap (school- en universiteitsgebouwen), gebouwen voor gezondheidszorg en welzijn, kunst en cultuur. Denk daarbij bijvoorbeeld aan musea, circustheater Carré of de gebouwen in dierentuin Artis.

2. Verdedigingswerken

Onder verdedigingswerken vallen bouwwerken zoals schansen, bastions, grachten, stadsmuren en -wallen, stadspoorten, kazernes, forten, bunkers en andere werken ter verdediging van de stad of het land. Een voorbeeld uit deze categorie is de vesting Naarden.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	Totaal
Groningen	87	14	250	13	1.239	10	26	462	90	107	21	23	208	2.550
Friesland	108	56	423	51	2.491	17	38	449	153	94	18	31	256	4.185
Drenthe	89	6	117	5	369	1	12	526	37	14	5	22	87	1.290
Overijssel	87	142	207	9	1.892	8	10	837	64	43	6	90	554	3.949
Flevoland	1	0	7	0	44	0	0	6	0	17	0	0	0	75
Gelderland	198	159	523	23	2.552	9	28	1.139	158	69	18	217	829	5.922
Utrecht	187	159	218	11	2.795	3	33	627	43	137	22	180	832	5.247
Noord-Holland	346	149	482	26	11.002	60	118	560	144	173	47	85	761	13.953
Zuid-Holland	284	119	442	16	5.936	25	116	890	245	228	13	116	583	9.013
Zeeland	59	160	188	9	2.613	25	16	240	86	51	1	33	161	3.642
Noord-Brabant	300	186	747	17	2.741	9	35	833	139	82	26	83	637	5.835
Limburg	136	151	577	31	2.684	13	11	994	116	62	24	132	445	5.376
Totaal	1.882	1.301	4.181	211	36.358	180	443	7.563	1.275	1.077	201	1.012	5.353	61.037

3. Kerkelijke gebouwen

Deze categorie bevat vooral kerken en kapellen, maar ook kloosters, abdijen en andere gebouwen die te maken hebben met het geloof. Dus ook synagogen en moskeeën vallen onder deze categorie. De Sint Jan in Den Bosch is een voorbeeld van de vele kerkgebouwen in deze categorie.

4. Kerkelijke onderdelen of objecten

Deze categorie vormt de op twee na kleinste groep en bevat objecten die vanwege een onderdeel van een kerkelijk gebouw beschermd zijn. De categorie bevat ondermeer belangrijke interieuronderdelen in kerken zoals preekstoelen, orgels en doopvonten. Ook complete inventarissen, kerkhoven of bouwonderdelen van kerken staan in deze categorie. Een voorbeeld van een object uit deze categorie is de Domtoren in Utrecht met de klokkenstoel en klokkenspel.

5. Gebouwen, woonhuizen

De categorie met de meeste objecten is die van de gebouwen en woonhuizen. Bijna 60% van alle rijksmonumenten valt binnen deze categorie. Het grootste deel van de monumenten in deze categorie bestaat uit woonhuizen. Bij de overige gebouwen valt te denken aan woon-werkpanden, woon-winkelgebouwen, warenhuizen, handels- en kantoorgebouwen, gebouwen gerelateerd aan nijverheid, industrie, bedrijf en opslag, pakhuizen, koetshuizen, molenhuizen en pastorieën. Van die laatste staan er echter ook veel onder de categorie Kerkelijke gebouwen. Een goed voorbeeld van de objecten in deze categorie zijn de grachtenpanden in de oude binnensteden.

6. Delen van gebouwen of woonhuizen

Naast complete bouwwerken worden ook kleinere onderdelen van woonhuizen en gebouwen beschermd zoals gevelelementen, poortjes. Ook objecten als theekoepels, achterhuizen en dergelijke komen voor in deze categorie. Deze categorie bevat slechts 180 objecten, mede omdat de kleinere elementen vaak in de categorie Losse Objecten zijn opgenomen.

7. Liefdadige instellingen

Hofjes, weeshuizen, gasthuizen, armenhuizen en pesthuizen zijn enkele voorbeelden van objecten die in deze categorie voorkomen. Onder de jongere monumenten met meer hedendaagse functies vallen bijvoorbeeld ziekenhuizen, sanatoria of bejaarden- en verzorgingshuizen.

8. Agrarische gebouwen

Met meer dan 12% vormt dit qua volume de tweede categorie in het register. Deze bevat vooral boerderijen, schuren, schaapskooien en andere aanverwante gebouwen die voor het uitoefenen van het boerenbedrijf gebruikt worden.

9. Molens

Nederland kent iets meer dan 1.200 nog werkende molens van uiteenlopende aard. Daarvan is het merendeel beschermd en opgenomen onder deze categorie. Naast werkende molens bevat de categorie ook enkele belangwekkende restanten van molens, de zogenaamde molenrompen (zonder wieken of kop) en molenstompen (alleen nog de onderbouw).

10. Weg- en waterwerken

Bruggen, sluisen, stuwen, stoom-, diesel- en electrogemalen, waterpoorten en vuurtorens zijn opgenomen in de categorie Weg- en waterwerken. Ook zaken zoals bestrating, baanvakken van het spoor of werfterreinen vallen onder deze categorie.

11. Horeca-instellingen

Hierin bevinden zich objecten die oorspronkelijk gebouwd zijn als herbergen, cafés, veerhuizen of logementen. De categorie bevat ongeveer 200 objecten en is daarmee de op één na kleinste categorie.

12. Kastelen, landhuizen e.d.

Kastelen, borgen en landhuizen zijn de objecten die in deze categorie opgenomen zijn. De laatste jaren zijn ook veel buitenplaatsen met de tuinen en bijgebouwen opgenomen in deze categorie. Daardoor is deze categorie behoorlijk gegroeid. Een voorbeeld van een object in deze categorie is kasteel Haarzuylen met omliggende gebouwen en tuinen.

13. Losse objecten, e.d.

De laatste categorie bestaat uit zogenaamde losse objecten. Dit betreft echter niet altijd echt losse objecten, zoals die in de ruimtelijke omgeving te vinden zijn, zoals standbeelden, pompen of straatlantaarns, maar ook objecten die voorkomen op buitenplaatsen, in tuinen en parken of behoren tot boerderijen en voornamelijk woningen. Daar vallen bijvoorbeeld toegangshekken of tuinmuren onder. Stoeppalen, zonnewijzers, poorten, gedenktekens of losse hekken vallen hier ook onder.

Andere categorieën

De momenteel wat meer in de belangstelling staande monumenten met een funerair, industrieel of groen karakter zijn met deze categorie-indeling niet goed te achterhalen. Funerair erfgoed is vooral te vinden onder de categorie kerkelijke objecten, maar ook

onder losse objecten en soms onder kastelen, landhuizen e.d., met name waar het landschappelijk aangelegde begraafplaatsen betreft. Industrieel erfgoed is eveneens sterk verdeeld net als groene objecten. Ze kunnen echter allemaal wel tot op zekere mate uit het register gefilterd worden op de oorspronkelijke functie.

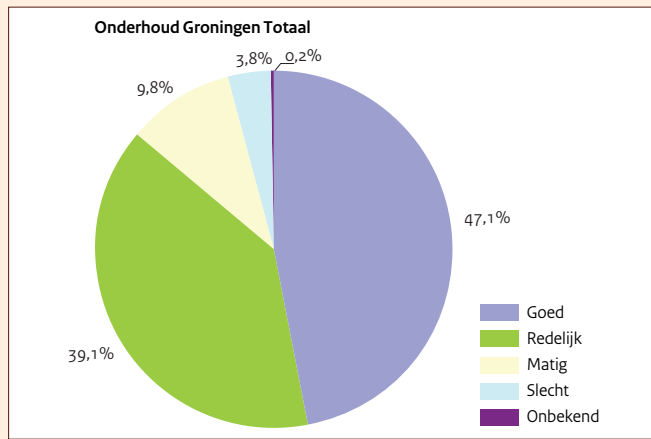

Bijlage B Resultaten per provincie

De Monumentenwacht in Nederland opereert per provincie. Dat betekent dat er een zekere mate van zelfstandigheid bestaat in de wijze van aansturing en uitvoering. De inspecties vinden plaats op basis van dezelfde opleiding en conform een standaard handboek, maar er kunnen per provincie verschillen optreden.

Groningen

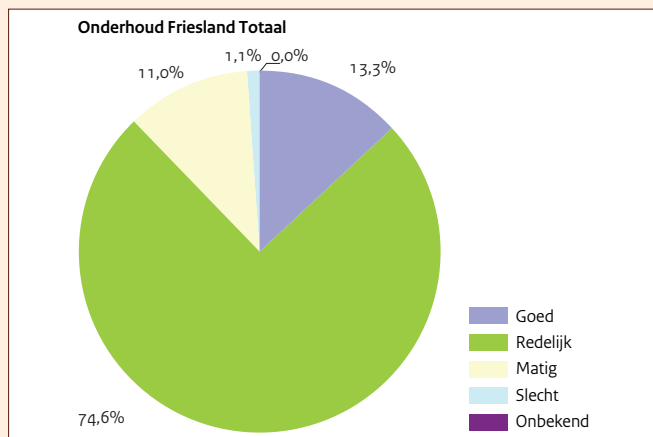
In de provincie Groningen is het onderhoud van 86% van de geïnspecteerde monumenten redelijk tot goed te noemen. Daarmee ligt de staat van het onderhoud in Groningen boven het landelijke gemiddelde.

Dekking van de geïnspecteerde monumenten ten opzichte van het totaal aantal rijksmonumenten in de provincie.

CBS	aantal rijksmon.	%
Openbare gebouwen	87	27,6%
Verdedigingswerken	14	0,0%
Kerkelijke gebouwen	250	62,0%
Objecten in en delen van kerkelijke geb.	13	46,2%
Gebouwen, woonhuizen	1.239	18,5%
Delen van gebouwen, woonhuizen	10	10,0%
Liefdadige instellingen	26	50,0%
Agrarische gebouwen	462	15,4%
Molens	90	84,4%
Weg- en waterwerken	107	4,7%
Horeca Instellingen	21	0,0%
Kastelen	23	0,0%
Losse objecten, niet eerder genoemd	208	0,0%
Totaal	2.550	22,7%

ONDERHOUD OVERIGE CATEGORIEËN						
CBS	Geïnspecteerd	Goed	Redelijk	Matig	Slecht	Onbekend
01 Openbare gebouwen	24	13	8	2	1	0
02 Verdedigingswerken	0	0	0	0	0	0
03 Kerkelijke gebouwen	155	66	66	19	4	0
04 Objecten in / delen van kerkelijke geb.	6	1	5	0	0	0
07 Liefdadige instellingen	13	7	5	1	0	0
08 Agrarische gebouwen	71	33	27	7	4	0
09 Molens	76	19	36	15	5	1
10 Weg- en waterwerken	5	1	2	0	2	0
11 Horeca Instellingen	0	0	0	0	0	0
12 Kastelen	0	0	0	0	0	0
13 Losse objecten, niet eerder genoemd	0	0	0	0	0	0
	350	140	149	44	16	1
		40%	43%	13%	5%	0%
ONDERHOUD GEBOUWEN-WOONHUIZEN						
05 Gebouwen, woonhuizen	229	132	78	13	6	0
06 Delen van gebouwen, woonhuizen	1	1	0	0	0	0
	230	133	78	13	6	0
		58%	34%	6%	3%	0%
CASCO OVERIGE CATEGORIEËN						
CBS	Geïnspecteerd	Goed	Redelijk	Matig	Slecht	Onbekend
01 Openbare gebouwen	24	23	1	0	0	0
02 Verdedigingswerken	0	0	0	0	0	0
03 Kerkelijke gebouwen	155	137	17	1	0	0
04 Objecten in / delen van kerkelijke geb.	6	4	2	0	0	0
07 Liefdadige instellingen	13	12	1	0	0	0
08 Agrarische gebouwen	71	55	13	3	0	0
09 Molens	76	57	14	5	0	0
10 Weg- en waterwerken	5	3	2	0	0	0
11 Horeca Instellingen	0	0	0	0	0	0
12 Kastelen	0	0	0	0	0	0
13 Losse objecten, niet eerder genoemd	0	0	0	0	0	0
	350	291	50	9	0	0
		83%	14%	3%	0%	0%
CASCO GEBOUWEN-WOONHUIZEN						
05 Gebouwen, woonhuizen	229	205	23	1	0	0
06 Delen van gebouwen, woonhuizen	1	1	0	0	0	0
	230	206	23	1	0	0
		90%	10%	0%	0%	0%

Friesland

In de provincie Friesland is het onderhoud van 88% van de geïnspecteerde monumenten redelijk tot goed te noemen. Daarmee ligt de staat van het onderhoud in Friesland boven het landelijke gemiddelde.

Dekking van de geïnspecteerde monumenten ten opzichte van het totaal aantal rijksmonumenten in de provincie.

CBS	aantal rijksmon.	%
Openbare gebouwen	108	40,7%
Verdedigingswerken	56	8,9%
Kerkelijke gebouwen	423	84,2%
Objecten in en delen van kerkelijke geb.	51	49,0%
Gebouwen, woonhuizen	2.491	19,2%
Delen van gebouwen, woonhuizen	17	5,9%
Liefdadige instellingen	38	55,3%
Agrarische gebouwen	449	22,9%
Molens	153	70,6%
Weg- en waterwerken	94	21,3%
Horeca Instellingen	18	16,7%
Kastelen	31	74,2%
Losse objecten, niet eerder genoemd	256	6,3%
Totaal	4.185	28,8%

ONDERHOUD OVERIGE CATEGORIEËN

CBS	Geïnspecteerd	Goed	Redelijk	Matig	Slecht	Onbekend
01 Openbare gebouwen	44	3	35	6	0	0
02 Verdedigingswerken	5	0	3	2	0	0
03 Kerkelijke gebouwen	356	80	224	49	3	0
04 Objecten in / delen van kerkelijke geb.	25	2	20	3	0	0
07 Liefdadige instellingen	21	1	18	2	0	0
08 Agrarische gebouwen	103	8	81	10	4	0
09 Molens	108	8	94	4	2	0
10 Weg- en waterwerken	20	1	17	2	0	0
11 Horeca Instellingen	3	0	3	0	0	0
12 Kastelen	23	3	18	2	0	0
13 Losse objecten, niet eerder genoemd	16	2	11	3	0	0
Totaal	724	108	524	83	9	0
		15%	72%	11%	1%	0%

ONDERHOUD GEBOUWEN-WOONHUIZEN

05 Gebouwen, woonhuizen	479	52	373	50	4	0
06 Delen van gebouwen, woonhuizen	1	0	1	0	0	0
Totaal	480	52	374	50	4	0
		11%	78%	10%	1%	0%

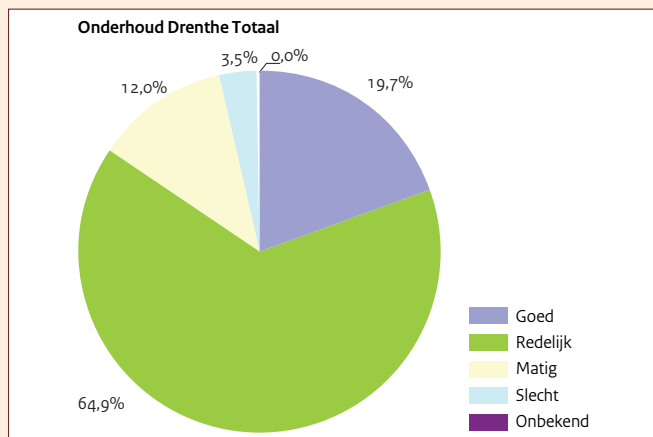
CASCO OVERIGE CATEGORIEËN

CBS	Geïnspecteerd	Goed	Redelijk	Matig	Slecht	Onbekend
01 Openbare gebouwen	44	8	35	1	0	0
02 Verdedigingswerken	5	1	3	1	0	0
03 Kerkelijke gebouwen	356	140	188	27	1	0
04 Objecten in / delen van kerkelijke geb.	25	8	14	3	0	0
07 Liefdadige instellingen	21	1	20	0	0	0
08 Agrarische gebouwen	103	15	76	11	1	0
09 Molens	108	35	71	2	0	0
10 Weg- en waterwerken	20	4	16	0	0	0
11 Horeca Instellingen	3	0	3	0	0	0
12 Kastelen	23	7	14	2	0	0
13 Losse objecten, niet eerder genoemd	16	4	11	1	0	0
Totaal	724	223	451	48	2	0
		31%	62%	7%	0%	0%

CASCO GEBOUWEN-WOONHUIZEN

05 Gebouwen, woonhuizen	479	147	313	16	3	0
06 Delen van gebouwen, woonhuizen	1	0	1	0	0	0
Totaal	480	147	314	16	3	0
		31%	65%	3%	1%	0%

Drenthe

In de provincie Drenthe is het onderhoud van 85% van de geïnspecteerde monumenten redelijk tot goed te noemen. Daarmee ligt de staat van het onderhoud in Drenthe boven het landelijk gemiddelde.

Dekking van de geïnspecteerde monumenten ten opzichte van het totaal aantal rijksmonumenten in de provincie.

CBS	aantal rijksmon.	%
Openbare gebouwen	89	27,0%
Verdedigingswerken	6	0,0%
Kerkelijke gebouwen	117	83,8%
Objecten in en delen van kerkelijke geb.	5	60,0%
Gebouwen, woonhuizen	369	29,3%
Delen van gebouwen, woonhuizen	1	0,0%
Liefdadige instellingen	12	41,7%
Agrarische gebouwen	526	15,0%
Molens	37	70,3%
Weg- en waterwerken	14	7,1%
Horeca Instellingen	5	20,0%
Kastelen	22	68,2%
Losse objecten, niet eerder genoemd	87	18,4%
Totaal	1.290	29,1%

ONDERHOUD OVERIGE CATEGORIEËN

CBS	Geïnspecteerd	Goed	Redelijk	Matig	Slecht	Onbekend
01 Openbare gebouwen	24	5	16	3	0	0
02 Verdedigingswerken	0	0	0	0	0	0
03 Kerkelijke gebouwen	98	22	63	9	4	0
04 Objecten in / delen van kerkelijke geb.	3	0	3	0	0	0
07 Liefdadige instellingen	5	3	2	0	0	0
08 Agrarische gebouwen	79	11	53	13	2	0
09 Molens	26	3	15	4	4	0
10 Weg- en waterwerken	1	0	1	0	0	0
11 Horeca Instellingen	1	0	1	0	0	0
12 Kastelen	15	1	11	2	1	0
13 Losse objecten, niet eerder genoemd	16	2	13	1	0	0
Totaal	268	47	178	32	11	0
		18%	66%	12%	4%	0%

ONDERHOUD GEBOUWEN-WOONHUIZEN

05 Gebouwen, woonhuizen	108	27	66	13	2	0
06 Delen van gebouwen, woonhuizen	0	0	0	0	0	0
Totaal	108	27	66	13	2	0
		25%	61%	12%	2%	0%

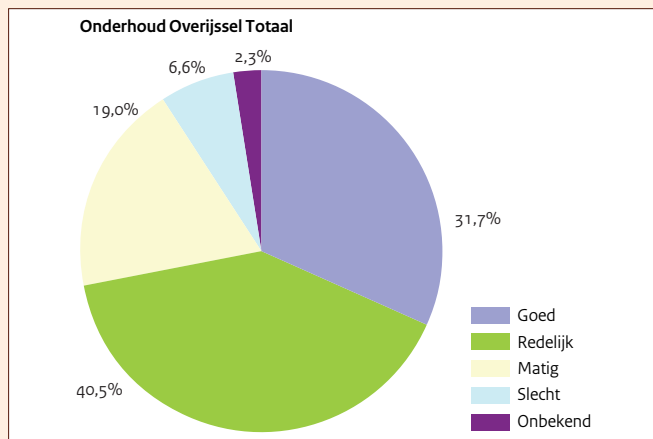
CASCO OVERIGE CATEGORIEËN

CBS	Geïnspecteerd	Goed	Redelijk	Matig	Slecht	Onbekend
01 Openbare gebouwen	24	13	11	0	0	0
02 Verdedigingswerken	0	0	0	0	0	0
03 Kerkelijke gebouwen	98	38	57	3	0	0
04 Objecten in / delen van kerkelijke geb.	3	1	2	0	0	0
07 Liefdadige instellingen	5	5	0	0	0	0
08 Agrarische gebouwen	79	22	52	4	1	0
09 Molens	26	6	15	2	3	0
10 Weg- en waterwerken	1	1	0	0	0	0
11 Horeca Instellingen	1	0	1	0	0	0
12 Kastelen	15	7	7	1	0	0
13 Losse objecten, niet eerder genoemd	16	3	12	1	0	0
Totaal	268	96	157	11	4	0
		36%	59%	4%	1%	0%

CASCO GEBOUWEN-WOONHUIZEN

05 Gebouwen, woonhuizen	108	52	54	2	0	0
06 Delen van gebouwen, woonhuizen	0	0	0	0	0	0
Totaal	108	52	54	2	0	0
		48%	50%	2%	0%	0%

Overijssel

In de provincie Overijssel is het onderhoud van 72% van de geïnspecteerde monumenten redelijk tot goed te noemen. Daarmee ligt de staat van het onderhoud in Overijssel onder het landelijk gemiddelde.

Dekking van de geïnspecteerde monumenten ten opzichte van het totaal aantal rijksmonumenten in de provincie.

CBS	aantal rijksmon.	%
Openbare gebouwen	87	33,3%
Verdedigingswerken	142	7,0%
Kerkelijke gebouwen	207	75,4%
Objecten in en delen van kerkelijke geb.	9	22,2%
Gebouwen, woonhuizen	1.892	19,6%
Delen van gebouwen, woonhuizen	8	12,5%
Liefdadige instellingen	10	60,0%
Agrarische gebouwen	837	17,4%
Molens	64	85,9%
Weg- en waterwerken	43	14,0%
Horeca Instellingen	6	16,7%
Kastelen	90	62,2%
Losse objecten, niet eerder genoemd	554	5,8%
Totaal	3.949	22,0%

ONDERHOUD OVERIGE CATEGORIEËN

CBS	Geïnspecteerd	Goed	Redelijk	Matig	Slecht	Onbekend
01 Openbare gebouwen	29	6	13	6	3	1
02 Verdedigingswerken	10	2	5	3	0	0
03 Kerkelijke gebouwen	156	51	71	23	6	5
04 Objecten in / delen van kerkelijke geb.	2	0	2	0	0	0
07 Liefdadige instellingen	6	2	3	1	0	0
08 Agrarische gebouwen	146	52	58	24	12	0
09 Molens	55	17	17	15	6	0
10 Weg- en waterwerken	6	4	0	1	1	0
11 Horeca Instellingen	1	0	1	0	0	0
12 Kastelen	56	26	17	10	3	0
13 Losse objecten, niet eerder genoemd	32	6	16	6	3	1
Totaal	499	166	203	89	34	7
		33%	41%	18%	7%	1%

ONDERHOUD GEBOUWEN-WOONHUIZEN

05 Gebouwen, woonhuizen	370	110	149	75	23	13
06 Delen van gebouwen, woonhuizen	1	0	0	1	0	0
Totaal	371	110	149	76	23	13
		30%	40%	20%	6%	4%

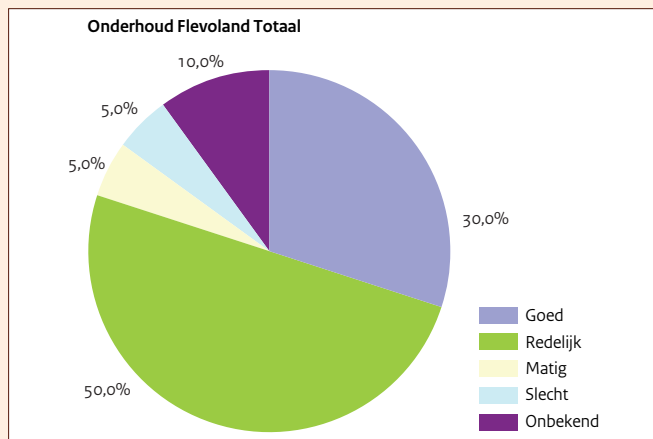
CASCO OVERIGE CATEGORIEËN

CBS	Geïnspecteerd	Goed	Redelijk	Matig	Slecht	Onbekend
01 Openbare gebouwen	29	20	9	0	0	0
02 Verdedigingswerken	10	9	1	0	0	0
03 Kerkelijke gebouwen	156	128	25	1	2	0
04 Objecten in / delen van kerkelijke geb.	2	1	1	0	0	0
07 Liefdadige instellingen	6	4	2	0	0	0
08 Agrarische gebouwen	146	88	39	9	4	6
09 Molens	55	35	16	4	0	0
10 Weg- en waterwerken	6	4	1	1	0	0
11 Horeca Instellingen	1	1	0	0	0	0
12 Kastelen	56	48	7	0	0	1
13 Losse objecten, niet eerder genoemd	32	19	9	4	0	0
Totaal	499	357	110	19	6	7
		72%	22%	4%	1%	1%

CASCO GEBOUWEN-WOONHUIZEN

05 Gebouwen, woonhuizen	370	305	48	10	2	5
06 Delen van gebouwen, woonhuizen	1	1	0	0	0	0
Totaal	371	306	48	10	2	5
		82%	13%	3%	1%	1%

Flevoland

In de provincie Flevoland is het onderhoud van 80% van de geïnspecteerde monumenten redelijk tot goed te noemen. Daarmee ligt de staat van het onderhoud in Flevoland net beneden het landelijk gemiddelde.

Dekking van de geïnspecteerde monumenten ten opzichte van het totaal aantal rijksmonumenten in de provincie.

CBS	aantal rijksmon.	%
Openbare gebouwen	1	100,0%
Verdedigingswerken	0	0,0%
Kerkelijke gebouwen	7	42,9%
Objecten in en delen van kerkelijke geb.	0	0,0%
Gebouwen, woonhuizen	44	22,7%
Delen van gebouwen, woonhuizen	0	0,0%
Liefdadige instellingen	0	0,0%
Agrarische gebouwen	6	16,7%
Molens	0	0,0%
Weg- en waterwerken	17	29,4%
Horeca Instellingen	0	0,0%
Kastelen	0	0,0%
Losse objecten, niet eerder genoemd	0	0,0%
	75	26,7%

ONDERHOUD OVERIGE CATEGORIEËN

CBS	Geïnspecteerd	Goed	Redelijk	Matig	Slecht	Onbekend
01 Openbare gebouwen	1	0	1	0	0	0
02 Verdedigingswerken	0	0	0	0	0	0
03 Kerkelijke gebouwen	3	0	2	1	0	0
04 Objecten in / delen van kerkelijke geb.	0	0	0	0	0	0
07 Liefdadige instellingen	0	0	0	0	0	0
08 Agrarische gebouwen	1	1	0	0	0	0
09 Molens	0	0	0	0	0	0
10 Weg- en waterwerken	5	2	2	0	0	1
11 Horeca Instellingen	0	0	0	0	0	0
12 Kastelen	0	0	0	0	0	0
13 Losse objecten, niet eerder genoemd	0	0	0	0	0	0
	10	3	5	1	0	1
		30%	50%	10%	0%	10%

ONDERHOUD GEBOUWEN-WOONHUIZEN

05 Gebouwen, woonhuizen	10	3	5	0	1	1
06 Delen van gebouwen, woonhuizen	0	0	0	0	0	0
	10	3	5	0	1	1
		30%	50%	0%	10%	10%

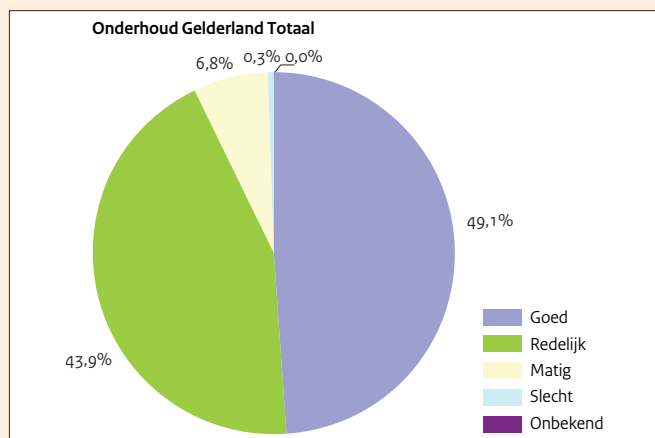
CASCO OVERIGE CATEGORIEËN

CBS	Geïnspecteerd	Goed	Redelijk	Matig	Slecht	Onbekend
01 Openbare gebouwen	1	1	0	0	0	0
02 Verdedigingswerken	0	0	0	0	0	0
03 Kerkelijke gebouwen	3	3	0	0	0	0
04 Objecten in / delen van kerkelijke geb.	0	0	0	0	0	0
07 Liefdadige instellingen	0	0	0	0	0	0
08 Agrarische gebouwen	1	1	0	0	0	0
09 Molens	0	0	0	0	0	0
10 Weg- en waterwerken	5	4	1	0	0	0
11 Horeca Instellingen	0	0	0	0	0	0
12 Kastelen	0	0	0	0	0	0
13 Losse objecten, niet eerder genoemd	0	0	0	0	0	0
	10	9	1	0	0	0
		90%	10%	0%	0%	0%

CASCO GEBOUWEN-WOONHUIZEN

05 Gebouwen, woonhuizen	10	8	1	1	0	0
06 Delen van gebouwen, woonhuizen	0	0	0	0	0	0
	10	8	1	1	0	0
		80%	10%	10%	0%	0%

Gelderland

In de provincie Gelderland is het onderhoud van 93% van de geïnspecteerde monumenten redelijk tot goed te noemen. Daarmee ligt de staat van het onderhoud in Gelderland boven het landelijk gemiddelde.

Dekking van de geïnspecteerde monumenten ten opzichte van het totaal aantal rijksmonumenten in de provincie.

CBS	aantal rijksmon.	%
Openbare gebouwen	198	9,1%
Verdedigingswerken	159	3,8%
Kerkelijke gebouwen	523	54,7%
Objecten in en delen van kerkelijke geb.	23	4,3%
Gebouwen, woonhuizen	2.552	9,6%
Delen van gebouwen, woonhuizen	9	11,1%
Liefdadige instellingen	28	28,6%
Agrarische gebouwen	1.139	5,7%
Molens	158	19,6%
Weg- en waterwerken	69	5,8%
Horeca Instellingen	18	5,6%
Kastelen	217	36,4%
Losse objecten, niet eerder genoemd	829	1,2%
Totaal	5.922	12,7%

ONDERHOUD OVERIGE CATEGORIEËN

CBS	Geïnspecteerd	Goed	Redelijk	Matig	Slecht	Onbekend
01 Openbare gebouwen	18	10	7	1	0	0
02 Verdedigingswerken	6	2	4	0	0	0
03 Kerkelijke gebouwen	286	144	126	16	0	0
04 Objecten in / delen van kerkelijke geb.	1	0	1	0	0	0
07 Liefdadige instellingen	8	5	2	1	0	0
08 Agrarische gebouwen	65	30	30	5	0	0
09 Molens	31	17	12	2	0	0
10 Weg- en waterwerken	4	3	0	1	0	0
11 Horeca Instellingen	1	0	1	0	0	0
12 Kastelen	79	38	36	4	1	0
13 Losse objecten, niet eerder genoemd	10	2	5	3	0	0
Totaal	509	251	224	33	1	0
		49%	44%	6%	0%	0%

ONDERHOUD GEBOUWEN-WOONHUIZEN

05 Gebouwen, woonhuizen	244	132	78	13	6	0
06 Delen van gebouwen, woonhuizen	1	1	0	0	0	0
Totaal	245	133	78	13	6	0
		54%	32%	5%	2%	0%

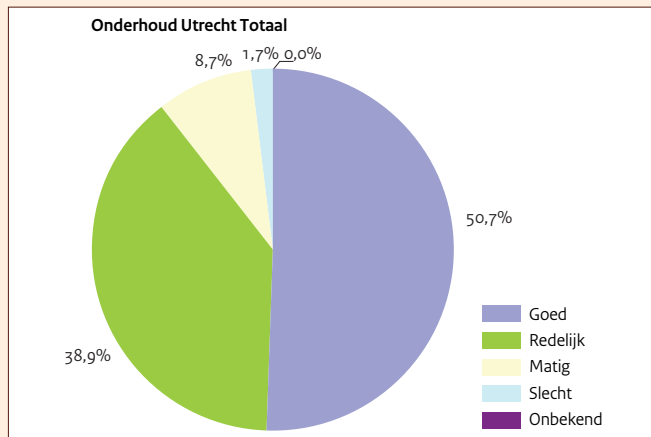
CASCO OVERIGE CATEGORIEËN

CBS	Geïnspecteerd	Goed	Redelijk	Matig	Slecht	Onbekend
01 Openbare gebouwen	18	16	2	0	0	0
02 Verdedigingswerken	6	4	2	0	0	0
03 Kerkelijke gebouwen	286	233	49	4	0	0
04 Objecten in / delen van kerkelijke geb.	1	1	0	0	0	0
07 Liefdadige instellingen	8	6	2	0	0	0
08 Agrarische gebouwen	65	45	19	0	1	0
09 Molens	31	23	7	0	0	1
10 Weg- en waterwerken	4	3	1	0	0	0
11 Horeca Instellingen	1	1	0	0	0	0
12 Kastelen	79	63	14	2	0	0
13 Losse objecten, niet eerder genoemd	10	7	2	1	0	0
Totaal	509	402	98	7	1	1
		79%	19%	1%	0%	0%

CASCO GEBOUWEN-WOONHUIZEN

05 Gebouwen, woonhuizen	244	183	59	1	1	0
06 Delen van gebouwen, woonhuizen	1	1	0	0	0	0
Totaal	245	184	59	1	1	0
		75%	24%	0%	0%	0%

Utrecht

In de provincie Utrecht is het onderhoud van 90% van de geïnspecteerde monumenten redelijk tot goed te noemen. Daarmee ligt de staat van het onderhoud in Utrecht boven het landelijk gemiddelde.

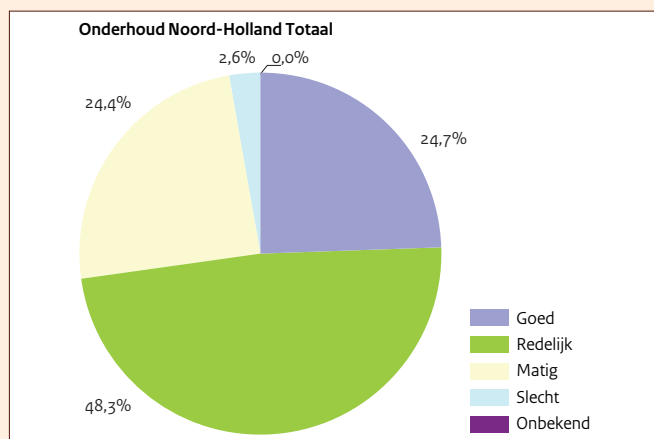
Dekking van de geïnspecteerde monumenten ten opzichte van het totaal aantal rijksmonumenten in de provincie.

CBS	aantal rijksmon.	%
Openbare gebouwen	187	13,9%
Verdedigingswerken	159	4,4%
Kerkelijke gebouwen	218	63,3%
Objecten in en delen van kerkelijke geb.	11	27,3%
Gebouwen, woonhuizen	2.795	21,8%
Delen van gebouwen, woonhuizen	3	33,3%
Liefdadige instellingen	33	24,2%
Agrarische gebouwen	627	8,8%
Molens	43	11,6%
Weg- en waterwerken	137	0,0%
Horeca Instellingen	22	9,1%
Kastelen	180	43,9%
Losse objecten, niet eerder genoemd	832	2,9%
Totaal	5.247	18,3%

ONDERHOUD OVERIGE CATEGORIEËN						
CBS	Geïnspecteerd	Goed	Redelijk	Matig	Slecht	Onbekend
01 Openbare gebouwen	26	12	10	4	0	0
02 Verdedigingswerken	7	3	4	0	0	0
03 Kerkelijke gebouwen	138	81	40	15	2	0
04 Objecten in / delen van kerkelijke geb.	3	0	3	0	0	0
07 Liefdadige instellingen	8	6	2	0	0	0
08 Agrarische gebouwen	55	30	18	4	3	0
09 Molens	5	2	3	0	0	0
10 Weg- en waterwerken	0	0	0	0	0	0
11 Horeca Instellingen	2	0	2	0	0	0
12 Kastelen	79	38	30	9	2	0
13 Losse objecten, niet eerder genoemd	24	13	9	1	1	0
Totaal	347	185	121	33	8	0
		53%	35%	10%	2%	0%
ONDERHOUD GEBOUWEN-WOONHUIZEN						
05 Gebouwen, woonhuizen	610	301	251	50	8	0
06 Delen van gebouwen, woonhuizen	1	0	1	0	0	0
Totaal	611	301	252	50	8	0
		49%	41%	8%	1%	0%
CASCO OVERIGE CATEGORIEËN						
CBS	Geïnspecteerd	Goed	Redelijk	Matig	Slecht	Onbekend
01 Openbare gebouwen	26	20	6	0	0	0
02 Verdedigingswerken	7	7	0	0	0	0
03 Kerkelijke gebouwen	138	117	18	3	0	0
04 Objecten in / delen van kerkelijke geb.	3	3	0	0	0	0
07 Liefdadige instellingen	8	8	0	0	0	0
08 Agrarische gebouwen	55	40	13	1	1	0
09 Molens	5	4	1	0	0	0
10 Weg- en waterwerken	0	0	0	0	0	0
11 Horeca Instellingen	2	2	0	0	0	0
12 Kastelen	79	70	9	0	0	0
13 Losse objecten, niet eerder genoemd	24	20	3	1	0	0
Totaal	347	291	50	5	1	0
		84%	14%	1%	0%	0%
CASCO GEBOUWEN-WOONHUIZEN						
05 Gebouwen, woonhuizen	610	555	48	7	0	0
06 Delen van gebouwen, woonhuizen	1	1	0	0	0	0
Totaal	611	556	48	7	0	0
		91%	8%	1%	0%	0%

Noord-Holland

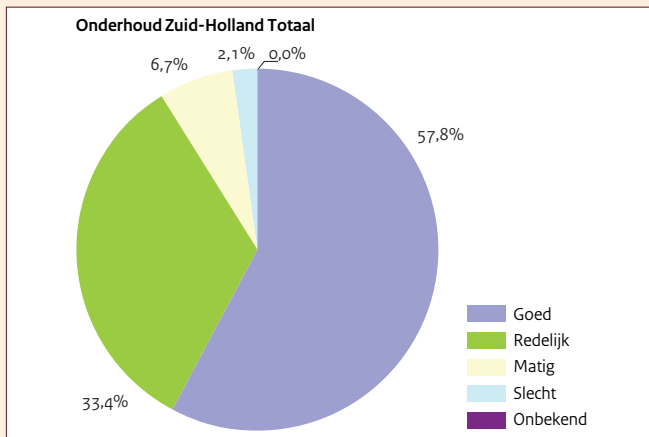
In de provincie Noord-Holland is het onderhoud van 73% van de geïnspecteerde monumenten redelijk tot goed te noemen. Daarmee ligt de staat van het onderhoud in Noord-Holland beneden het landelijk gemiddelde.

Dekking van de geïnspecteerde monumenten ten opzichte van het totaal aantal rijksmonumenten in de provincie.

CBS	aantal rijksmon.	%
Openbare gebouwen	346	25,4%
Verdedigingswerken	149	4,7%
Kerkelijke gebouwen	482	68,7%
Objecten in en delen van kerkelijke geb.	26	0,0%
Gebouwen, woonhuizen	11.002	12,4%
Delen van gebouwen, woonhuizen	60	6,7%
Liefdadige instellingen	118	33,9%
Agrarische gebouwen	560	5,0%
Molens	144	62,5%
Weg- en waterwerken	173	1,7%
Horeca Instellingen	47	36,2%
Kastelen	85	25,9%
Losse objecten, niet eerder genoemd	761	1,3%
Totaal	13.953	14,4%

ONDERHOUD OVERIGE CATEGORIEËN						
CBS	Geïnspecteerd	Goed	Redelijk	Matig	Slecht	Onbekend
01 Openbare gebouwen	88	25	41	20	2	0
02 Verdedigingswerken	7	2	4	1	0	0
03 Kerkelijke gebouwen	331	103	132	91	5	0
04 Objecten in / delen van kerkelijke geb.	0	0	0	0	0	0
07 Liefdadige instellingen	40	9	24	6	1	0
08 Agrarische gebouwen	28	8	12	8	0	0
09 Molens	90	14	50	21	5	0
10 Weg- en waterwerken	3	1	1	1	0	0
11 Horeca Instellingen	17	3	10	4	0	0
12 Kastelen	22	5	8	7	2	0
13 Losse objecten, niet eerder genoemd	10	0	7	3	0	0
Totaal	636	170	289	162	15	0
		27%	45%	25%	2%	0%
ONDERHOUD GEBOUWEN-WOONHUIZEN						
05 Gebouwen, woonhuizen	1.365	325	678	326	36	0
06 Delen van gebouwen, woonhuizen	4	0	2	1	1	0
Totaal	1.369	325	680	327	37	0
		24%	50%	24%	3%	0%
CASCO OVERIGE CATEGORIEËN						
CBS	Geïnspecteerd	Goed	Redelijk	Matig	Slecht	Onbekend
01 Openbare gebouwen	88	71	15	2	0	0
02 Verdedigingswerken	7	6	0	1	0	0
03 Kerkelijke gebouwen	331	255	56	17	3	0
04 Objecten in / delen van kerkelijke geb.	0	0	0	0	0	0
07 Liefdadige instellingen	40	23	15	2	0	0
08 Agrarische gebouwen	28	23	4	1	0	0
09 Molens	90	63	24	2	1	0
10 Weg- en waterwerken	3	2	1	0	0	0
11 Horeca Instellingen	17	14	2	1	0	0
12 Kastelen	22	15	6	1	0	0
13 Losse objecten, niet eerder genoemd	10	7	3	0	0	0
Totaal	636	479	126	27	4	0
		75%	20%	4%	1%	0%
CASCO GEBOUWEN-WOONHUIZEN						
05 Gebouwen, woonhuizen	1.365	1.075	245	40	5	0
06 Delen van gebouwen, woonhuizen	4	2	2	0	0	0
Totaal	1.369	1077	247	40	5	0
		79%	18%	3%	0%	0%

Zuid-Holland

In de provincie Zuid-Holland is het onderhoud van 91% van de geïnspecteerde monumenten redelijk tot goed te noemen. Daarmee ligt de staat van het onderhoud in Zuid-Holland boven het landelijk gemiddelde.

Dekking van de geïnspecteerde monumenten ten opzichte van het totaal aantal rijksmonumenten in de provincie.

CBS	aantal rijksmon.	%
Openbare gebouwen	284	41,2%
Verdedigingswerken	119	12,6%
Kerkelijke gebouwen	442	71,0%
Objecten in en delen van kerkelijke geb.	16	18,8%
Gebouwen, woonhuizen	5.936	11,8%
Delen van gebouwen, woonhuizen	25	44,0%
Liefdadige instellingen	116	44,0%
Agrarische gebouwen	890	12,7%
Molens	245	0,8%
Weg- en waterwerken	228	3,9%
Horeca Instellingen	13	46,2%
Kastelen	116	37,1%
Losse objecten, niet eerder genoemd	583	3,8%
Totaal	9.013	15,6%

ONDERHOUD OVERIGE CATEGORIEËN

CBS	Geïnspecteerd	Goed	Redelijk	Matig	Slecht	Onbekend
01 Openbare gebouwen	117	59	41	14	3	0
02 Verdedigingswerken	15	7	6	2	0	0
03 Kerkelijke gebouwen	314	206	87	18	3	0
04 Objecten in / delen van kerkelijke geb.	3	1	2	0	0	0
07 Liefdadige instellingen	51	29	20	1	1	0
08 Agrarische gebouwen	113	63	33	14	3	0
09 Molens	2	1	1	0	0	0
10 Weg- en waterwerken	9	4	2	1	2	0
11 Horeca Instellingen	6	2	3	0	1	0
12 Kastelen	43	23	14	5	1	0
13 Losse objecten, niet eerder genoemd	22	13	3	0	6	0
Totaal	695	408	212	55	20	0
		59%	31%	8%	3%	0%

ONDERHOUD GEBOUWEN-WOONHUIZEN

05 Gebouwen, woonhuizen	701	401	252	38	10	0
06 Delen van gebouwen, woonhuizen	11	4	6	1	0	0
Totaal	712	405	258	39	10	0
		57%	36%	5%	1%	0%

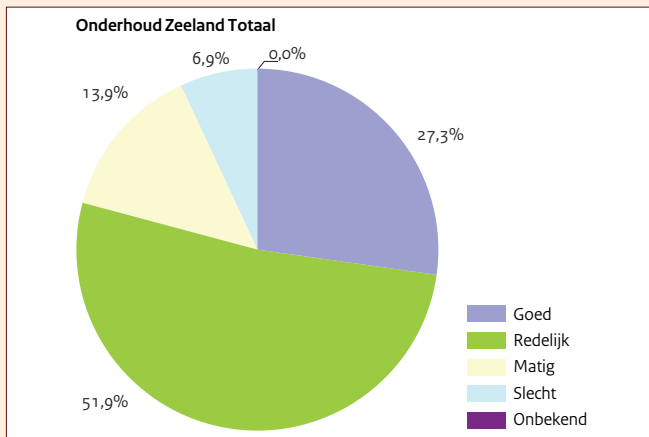
CASCO OVERIGE CATEGORIEËN

CBS	Geïnspecteerd	Goed	Redelijk	Matig	Slecht	Onbekend
01 Openbare gebouwen	117	98	17	1	1	0
02 Verdedigingswerken	15	14	1	0	0	0
03 Kerkelijke gebouwen	314	269	40	5	0	0
04 Objecten in / delen van kerkelijke geb.	3	3	0	0	0	0
07 Liefdadige instellingen	51	41	9	0	1	0
08 Agrarische gebouwen	113	75	27	8	3	0
09 Molens	2	1	1	0	0	0
10 Weg- en waterwerken	9	7	1	0	1	0
11 Horeca Instellingen	6	4	2	0	0	0
12 Kastelen	43	32	9	1	1	0
13 Losse objecten, niet eerder genoemd	22	15	1	2	4	0
Totaal	695	559	108	17	11	0
		80%	16%	2%	2%	0%

CASCO GEBOUWEN-WOONHUIZEN

05 Gebouwen, woonhuizen	701	574	117	10	0	0
06 Delen van gebouwen, woonhuizen	11	8	3	0	0	0
Totaal	712	582	120	10	0	0
		82%	17%	1%	0%	0%

Zeeland

In de provincie Zeeland is het onderhoud van 79% van de geïnspecteerde monumenten redelijk tot goed te noemen. Daarmee ligt de staat van het onderhoud in Zeeland beneden het landelijk gemiddelde.

Dekking van de geïnspecteerde monumenten ten opzichte van het totaal aantal rijksmonumenten in de provincie.

CBS	aantal rijksmon.	%
Openbare gebouwen	59	47,5%
Verdedigingswerken	160	22,5%
Kerkelijke gebouwen	188	83,0%
Objecten in en delen van kerkelijke geb.	9	11,1%
Gebouwen, woonhuizen	2.613	18,7%
Delen van gebouwen, woonhuizen	25	12,0%
Liefdadige instellingen	16	6,3%
Agrarische gebouwen	240	16,7%
Molens	86	70,9%
Weg- en waterwerken	51	7,8%
Horeca Instellingen	1	0,0%
Kastelen	33	69,7%
Losse objecten, niet eerder genoemd	161	8,7%
Totaal	3.642	23,5%

ONDERHOUD OVERIGE CATEGORIEËN

CBS	Geïnspecteerd	Goed	Redelijk	Matig	Slecht	Onbekend
01 Openbare gebouwen	28	4	18	6	0	0
02 Verdedigingswerken	36	1	2	11	22	0
03 Kerkelijke gebouwen	156	44	74	29	9	0
04 Objecten in / delen van kerkelijke geb.	1	0	1	0	0	0
07 Liefdadige instellingen	1	0	1	0	0	0
08 Agrarische gebouwen	40	5	26	6	3	0
09 Molens	61	18	25	12	6	0
10 Weg- en waterwerken	4	0	0	3	1	0
11 Horeca Instellingen	0	0	0	0	0	0
12 Kastelen	23	7	14	1	1	0
13 Losse objecten, niet eerder genoemd	14	6	6	1	1	0
Totaal	364	85	167	69	43	0
		23%	46%	19%	12%	0%

ONDERHOUD GEBOUWEN-WOONHUIZEN

05 Gebouwen, woonhuizen	489	149	275	49	16	0
06 Delen van gebouwen, woonhuizen	3	0	2	1	0	0
Totaal	492	149	277	50	16	0
		30%	56%	10%	3%	0%

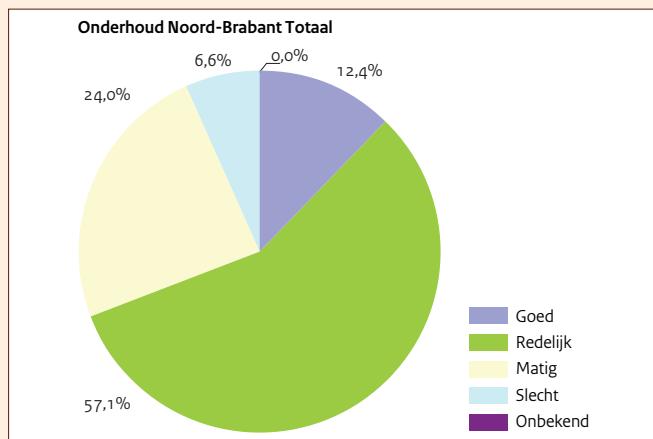
CASCO OVERIGE CATEGORIEËN

CBS	Geïnspecteerd	Goed	Redelijk	Matig	Slecht	Onbekend
01 Openbare gebouwen	28	24	3	1	0	0
02 Verdedigingswerken	36	14	0	21	1	0
03 Kerkelijke gebouwen	156	112	34	6	4	0
04 Objecten in / delen van kerkelijke geb.	1	1	0	0	0	0
07 Liefdadige instellingen	1	1	0	0	0	0
08 Agrarische gebouwen	40	22	14	3	1	0
09 Molens	61	42	13	4	2	0
10 Weg- en waterwerken	4	0	2	2	0	0
11 Horeca Instellingen	0	0	0	0	0	0
12 Kastelen	23	19	2	1	0	1
13 Losse objecten, niet eerder genoemd	14	12	2	0	0	0
Totaal	364	247	70	38	8	1
		68%	19%	10%	2%	0%

CASCO GEBOUWEN-WOONHUIZEN

05 Gebouwen, woonhuizen	489	419	56	12	2	0
06 Delen van gebouwen, woonhuizen	3	3	0	0	0	0
Totaal	492	422	56	12	2	0
		86%	11%	2%	0%	0%

Noord-Brabant

In de provincie Noord-Brabant is het onderhoud van 70% van de geïnspecteerde monumenten redelijk tot goed te noemen. Daarmee ligt de staat van het onderhoud in Noord-Brabant beneden het landelijk gemiddelde.

Dekking van de geïnspecteerde monumenten ten opzichte van het totaal aantal rijksmonumenten in de provincie.

CBS	aantal rijksmon.	%
Openbare gebouwen	300	28,3%
Verdedigingswerken	186	6,5%
Kerkelijke gebouwen	747	71,6%
Objecten in en delen van kerkelijke geb.	17	47,1%
Gebouwen, woonhuizen	2.741	22,2%
Delen van gebouwen, woonhuizen	9	11,1%
Liefdadige instellingen	35	40,0%
Agrarische gebouwen	833	21,7%
Molens	139	79,1%
Weg- en waterwerken	82	2,4%
Horeca Instellingen	26	19,2%
Kastelen	83	67,5%
Losse objecten, niet eerder genoemd	637	9,6%
Totaal	5.835	28,8%

ONDERHOUD OVERIGE CATEGORIEËN

CBS	Geïnspecteerd	Goed	Redelijk	Matig	Slecht	Onbekend
01 Openbare gebouwen	85	9	54	16	6	0
02 Verdedigingswerken	12	1	5	5	1	0
03 Kerkelijke gebouwen	535	62	298	143	32	0
04 Objecten in / delen van kerkelijke geb.	8	0	6	2	0	0
07 Liefdadige instellingen	14	2	11	1	0	0
08 Agrarische gebouwen	181	32	99	43	7	0
09 Molens	110	10	52	35	13	0
10 Weg- en waterwerken	2	0	1	1	0	0
11 Horeca Instellingen	5	0	1	3	1	0
12 Kastelen	56	7	23	20	6	0
13 Losse objecten, niet eerder genoemd	61	8	27	15	11	0
Totaal	1.069	131	577	284	77	0
		12%	54%	27%	7%	0%

ONDERHOUD GEBOUWEN-WOONHUIZEN

05 Gebouwen, woonhuizen	609	76	381	119	33	0
06 Delen van gebouwen, woonhuizen	1	1	0	0	0	0
Totaal	610	77	381	119	33	0
		13%	62%	20%	5%	0%

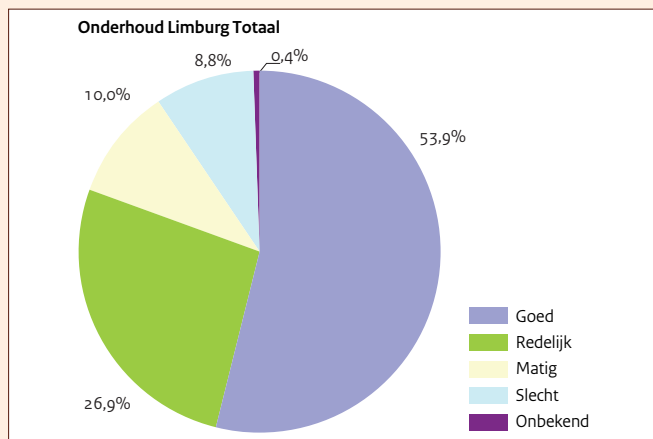
CASCO OVERIGE CATEGORIEËN

CBS	Geïnspecteerd	Goed	Redelijk	Matig	Slecht	Onbekend
01 Openbare gebouwen	85	13	50	17	5	0
02 Verdedigingswerken	12	1	5	5	1	0
03 Kerkelijke gebouwen	535	86	259	164	26	0
04 Objecten in / delen van kerkelijke geb.	8	0	5	3	0	0
07 Liefdadige instellingen	14	7	5	2	0	0
08 Agrarische gebouwen	181	41	92	40	8	0
09 Molens	110	8	50	36	16	0
10 Weg- en waterwerken	2	0	1	1	0	0
11 Horeca Instellingen	5	0	1	3	1	0
12 Kastelen	56	10	22	20	4	0
13 Losse objecten, niet eerder genoemd	61	18	23	12	8	0
Totaal	1.069	184	513	303	69	0
		17%	48%	28%	6%	0%

CASCO GEBOUWEN-WOONHUIZEN

05 Gebouwen, woonhuizen	609	120	362	101	26	0
06 Delen van gebouwen, woonhuizen	1	1	0	0	0	0
Totaal	610	121	362	101	26	0
		20%	59%	17%	4%	0%

Limburg

In de provincie Limburg is het onderhoud van 84% van de geïnspecteerde monumenten redelijk tot goed te noemen. Daarmee ligt de staat van het onderhoud in Limburg boven het landelijk gemiddelde.

Dekking van de geïnspecteerde monumenten ten opzichte van het totaal aantal rijksmonumenten in de provincie.

CBS	aantal rijksmon.	Limburg
Openbare gebouwen	136	22,1%
Verdedigingswerken	151	6,6%
Kerkelijke gebouwen	577	48,4%
Objecten in en delen van kerkelijke geb.	31	35,5%
Gebouwen, woonhuizen	2.684	8,2%
Delen van gebouwen, woonhuizen	13	0,0%
Liefdadige instellingen	11	36,4%
Agrarische gebouwen	994	12,0%
Molens	116	24,1%
Weg- en waterwerken	62	1,6%
Horeca Instellingen	24	4,2%
Kastelen	132	56,8%
Losse objecten, niet eerder genoemd	445	2,7%
	5.376	14,7%

ONDERHOUD OVERIGE CATEGORIEËN						
CBS	Geïnspecteerd	Goed	Redelijk	Matig	Slecht	Onbekend
01 Openbare gebouwen	30	11	12	4	3	0
02 Verdedigingswerken	10	2	3	2	3	0
03 Kerkelijke gebouwen	279	172	60	27	19	1
04 Objecten in / delen van kerkelijke geb.	11	5	6	0	0	0
07 Liefdadige instellingen	4	3	1	0	0	0
08 Agrarische gebouwen	119	59	33	10	16	1
09 Molens	28	13	9	3	3	0
10 Weg- en waterwerken	1	0	0	0	1	0
11 Horeca Instellingen	1	1	0	0	0	0
12 Kastelen	75	35	21	10	8	1
13 Losse objecten, niet eerder genoemd	12	4	1	1	6	0
	570	305	146	57	59	3
		54%	26%	10%	10%	1%
ONDERHOUD GEBOUWEN-WOONHUIZEN						
05 Gebouwen, woonhuizen	221	121	67	22	11	0
06 Delen van gebouwen, woonhuizen	0	0	0	0	0	0
	221	121	67	22	11	0
		55%	30%	10%	5%	0%
CASCO OVERIGE CATEGORIEËN						
CBS	Geïnspecteerd	Goed	Redelijk	Matig	Slecht	Onbekend
01 Openbare gebouwen	30	29	1	0	0	0
02 Verdedigingswerken	10	6	3	0	1	0
03 Kerkelijke gebouwen	279	259	14	3	3	0
04 Objecten in / delen van kerkelijke geb.	11	9	2	0	0	0
07 Liefdadige instellingen	4	4	0	0	0	0
08 Agrarische gebouwen	119	82	22	8	7	0
09 Molens	28	24	1	2	1	0
10 Weg- en waterwerken	1	0	0	1	0	0
11 Horeca Instellingen	1	1	0	0	0	0
12 Kastelen	75	63	11	1	0	0
13 Losse objecten, niet eerder genoemd	12	7	4	0	1	0
	570	484	58	15	13	0
		85%	10%	3%	2%	0%
CASCO GEBOUWEN-WOONHUIZEN						
05 Gebouwen, woonhuizen	221	202	13	6	0	0
06 Delen van gebouwen, woonhuizen	0	0	1	2	3	4
	221	202	14	8	3	4
		91%	6%	4%	1%	2%

Bijlage C Beoordelingsystematiek Monumentenwacht

De staat van het gebouw erfgoed wordt als volgt geïnclassificeerd: Goed, Redelijk, Matig en Slecht. Waar die aanduidingen voor staan, wordt hieronder verklaard. Ook wordt ingegaan op de wijze waarop de aanduidingen in het veld gehanteerd worden.

C.1 Basis voor beoordelingsystematiek

De Monumentenwacht hanteert sinds haar oprichting een vierpuntsschaal als basis voor de conditiemetingen. Binnen die systematiek geeft de hoogste score het kwaliteitsbeeld: Goed. De laagste score geeft het kwaliteitsbeeld: Slecht. Daartussen liggen de scores Redelijk en Matig.

Beoordeling per bouwdeel

Bij een inspectie door de Monumentenwacht worden alle bouwdeelen apart beoordeeld, vaak per gevel of dakvlak. Bijvoorbeeld: voegwerk oostgevel > 'redelijk' of vensters noordgevel 1ste verdieping > 'goed'. Het kwaliteitsbeeld per onderdeel wordt vooral bepaald door de omvang van het gebrek in relatie met de vervangingstermijn⁵. Uitgangspunt daarbij is:

- goed = gebrek komt incidenteel voor, < 2%;
- redelijk = gebrek komt plaatselijk voor, 2-10%;
- matig = gebrek komt regelmatig voor, 10-50%;
- slecht = gebrek komt algemeen voor, > 50%.

Indien een gebrek ernstig is, bijvoorbeeld doordat het structureel is en de stabiliteit van het casco in gevaar kan brengen, wordt dat in de samenvatting op het voorblad van het inspectierapport vermeld. Daar wordt tevens vermeld of er voldoende of onvoldoende onderhoud wordt uitgevoerd en hoe de onderhoudstoestand zich ontwikkelt, of deze vooruit gaat, gelijk blijft of achteruit gaat. De tabel met de beoordelingen per bouwdeel vormt de basis van een rapportage.

Overall beoordeling per gebouw

Los van de beoordeling per gebouwonderdeel wordt voor het gebouw als geheel een beoordeling gegeven voor: Casco en Onderhoudsstaat⁶. Die beoordeling vloeit logischerwijs wel voort uit de inspectie per bouwdeel maar is geen gewogen gemiddelde van de set beoordelingen.

Casco

Onder Casco worden verstaan de dragende onderdelen en het omhulsel van een gebouw, bestaande uit dak, kappen met spantconstructies, balklagen en vloeren, gevels, dragende muren met wandopeningen, funderingen, kelders en gewelven. Bij een restauratie wordt hiertoe ook het binnenpleisterwerk, buitenafwerking, kozijnen, ramen en deuren gerekend.

Het kwaliteitsbeeld wordt omschreven in tabel 1, Kwaliteit Casco.

Casco		
Goed	met normaal onderhoud bij te houden	
Redelijk	beperkt aantal onderdelen vereisen groot onderhoud	zoals: vensters, serres, goten, grote vlakken voegwerk
Matig	partiële restauratie is noodzakelijk	zoals: balklagen, vloeren, kappen, dakbedekking
Slecht	totale restauratie is noodzakelijk	

Tabel 1. Kwaliteit Casco

Onderhoudsstaat

De onderhoudsstaat heeft enerzijds betrekking op de buitenkant van het gebouw om dit wind- en waterdicht te houden en anderzijds op alle monumentale onderdelen die aard- en nagelvast aan het gebouw zijn verbonden⁷.

Onderhoud heeft een relatief beperkte omvang en richt zich voornamelijk op vervanging, bijhouden en herstel van onderdelen.

Onderhoudsstaat		gemiddelde investering vereist in komende 10 jaar ⁸ , % marktwaarde
Goed (casco=goed)	kleine incidentele gebreken	1-1,25% per jaar
Redelijk	diverse kleine gebreken, enige onderhoudswerkzaamheden	1-1,25% per jaar
Matig	achterstallig onderhoud	3-5% per jaar tot max. 25% in 10 jaar
Slecht (casco=matig/slecht)	Veel achterstallig onderhoud, casco gaat achteruit	> 25% in 10 jaar

Tabel 2. Kwaliteit onderhoudsstaat

Kadertekst

Zowel in de rapportages van de Monumentenwacht alsook in deze nulmeting, wordt een onderscheid gemaakt tussen de technische staat van het casco en de onderhoudstoestand van het monument. In het algemene verkeer worden deze begrippen vaak door elkaar gebruikt.

Bij een goede staat van het casco, vertoont dit geen constructieve gebreken en is het wind- en waterdicht. Een goede onderhoudstoestand betekent dat er regelmatig een schilderbeurt wordt uitgevoerd, dat de goten worden schoon gemaakt etc. Bovenstaand woonhuis is een voorbeeld van een monument waarvan de technische staat op zich goed is, maar waar het onderhoud niet goed wordt bijgehouden. Hierdoor kunnen op termijn gebreken ontstaan.

C.2 Gebruik van de systematiek in de praktijk

De overall beoordeling van Casco en Onderhoudsstaat is gebaseerd op het beeld dat bij de Monumentenwachters ontstaat na het uitvoeren van een complete inspectie van het monument. Inspecties worden meestal uitgevoerd door een ploeg die bestaat uit twee Monumentenwachters⁹.

Noten

- 7 Bij de meeste provincies zijn dit een 1e en 2e monumentenwachter. Voor de 1e monumentenwachter geldt naast minimaal drie jaar kennis en ervaring het diploma restauratiemedewerker, niveau 4.
- 8 Twee medewerkers van Monumentenwacht Nederland, waaronder de opsteller van het Inspectiehandboek, liepen daarbij met elke ploeg een dagdeel mee. De beoordelingen die de ploeg voor de verschillende onderdelen gaven, werd vervolgens besproken. Op basis van de opgedane ervaring vond een collectieve terugkoppeling plaats. Op dit moment is onduidelijk in welke mate er onderlin-

Het referentiekader voor die beoordeling wordt enerzijds gevormd door de uitgangspunten zoals omschreven in het Inspectiehandboek, zie tabellen 1 en 2. Anderzijds wordt het gevormd door (interne) training en ervaring van de Monumentenwachters die de inspectie uitvoeren.

In het algemeen is een overall beoordeling dus gebaseerd op het referentiekader van twee Monumentenwachters die in de betreffende provincie werkzaam zijn. Dat referentiekader heeft deels een collectief karakter (Inspectiehandboek) en deels een individueel karakter (kennis en ervaring).

Per provincie wordt in meer of mindere mate getracht alle beoordelingen zo goed mogelijk op elkaar af te stemmen. In 2004 (pilot), 2005 en 2006 hebben landelijke 'ijkronen' plaatsgevonden. Doel daarvan was de beoordelingen van de circa 55 ploegen die op dat moment in Nederland werkzaam waren zo goed mogelijk binnen de afgesproken bandbreedte¹⁰ te krijgen.

Regionale verschillen in onderhoudsstaat

De provinciale Monumentenwachten opereren zelfstandig. De uniforme basis ligt in de Inspectiemethodiek. Aan de andere kant blijft het mensenwerk wat tot enige verschillen tussen de provincies kan leiden. Indien belang wordt gehecht aan de mogelijkheid om in de toekomst regionale verschillen in de onderhoudsstaat – en daarmee de restauratiebehoefte – in beeld te brengen, is het van belang dat met regelmaat de beoordelingen op elkaar worden afgestemd. Het collectieve referentiekader is daarin leidend.

Overall beeld onderhoudsstaat

Het is nodig enkele kanttekeningen te plaatsen bij het beeld dat wordt gevormd op basis van de gegevens van de Monumentenwacht. Dit beeld kan enigszins geflatteerd zijn. Monumenteigenaren kiezen zelf of ze abonnee worden van de Monumentenwacht. In het algemeen is het vooral de groep eigenaren die hart heeft voor hun monument die abonnee wordt en periodiek inspecties laat uitvoeren¹¹. Daarnaast wordt een deel van de monumenten niet of incidenteel buiten de Monumentenwacht om geïnspecteerd. Dat deel, mogelijk in een slechtere staat van onderhoud verkerend, blijft in deze nulmeting buiten beeld.

Ook monumenten waarvan overduidelijk is dat de bouwkundige staat slecht is en wachten op (partiële) restauratie, al dan niet in combinatie met herbestemming, worden niet of minder geïnspecteerd.

ge afstemming plaatsvindt; alleen van de provincie Utrecht is bekend dat er nog afstemming onder leiding van externe adviseurs plaatsvindt.

9 Periodieke inspecties: grote en complexe gebouwen zoals kerken en kastelen elke 12-14 maanden, woonhuizen en boerderijen elke 22-24 maanden.

10 K. Boeder, Inspectiehandboek, moduul 0.7, 2001, zie kwaliteitsbeelden rapportage en uitgewerkte kwaliteitsbeelden per moduul, die als onderlegger fungeren.

11 Met dien verstande dat interieuronderdelen veelal niet meegenomen worden bij de inspectie.

Bijlage D Voorbeelden

Bij bouwkundige inspecties door de Monumentenwacht wordt over het algemeen geen relatie gelegd tussen de waardering vanuit de cultuur- of bouwhistorie en de technische staat. De Monumentenwacht beperkt zich tot een oordeel over de technische staat, over de monumentale waarde velt de Monumentenwacht geen oordeel.

Het komt echter voor dat een gebouw in uitstekende staat van onderhoud verkeert en dan ook technisch 'goed' is, terwijl de waarde juist sterk verminderd is. Ook komen bepaalde waardevolle onderdelen van gebouwen minder onder de aandacht dan wellicht wenselijk is. Hieronder volgen een aantal voorbeelden.

D.1 Technische staat versus monumentale waarde

Uit een inspectierapport van de Monumentenwacht zou ten aanzien van onderstaande schuur kunnen blijken dat er geen technische gebreken zijn en dat de staat van onderhoud goed is. Het gebouw wordt keurig onderhouden, het dak is wind- en waterdicht en de gevels zitten goed in de verf.

Een oordeel over de cultuurhistorische waarde van het dak wordt door de Monumentenwacht niet gegeven.

Hoewel dit op het eerste gezicht misschien niet zo lijkt, verkeert het monument in onderstaand voorbeeld in goede technische staat. Het betreft hier één van de weinige ruïnes in Nederland. Deze restanten van dit kasteel zijn als zodanig beschermd als monument. De monumentale waarden zijn gelegen in het resterende historisch materiaal en de herinnering die het oproept aan het verleden.

Vanuit cultuurhistorisch oogpunt is consolidatie voldoende en is er geen enkele noodzaak om de ruïne 'op te poetsen' of 'af te bouwen'. Vaak zijn zulke wensen wel aanwezig bij eigenaren of gebruikers die dergelijke objecten bruikbaar willen maken voor theatervoorstellingen of andere activiteiten. De investering die daarvoor nodig is, wordt niet gerekend tot de restauratiebehoefte. Die ziet immers alleen op de instandhouding van het monument en daarvoor is zoals gezegd in dit geval consolidatie voldoende.

Eerder is al ingegaan op het feit dat een goede technische staat niet altijd iets zegt over een goede instandhouding van de monumentale waarde. In het bijzonder geldt dit voor de interieurwaarde. De staat daarvan blijkt immers niet uit de kwalificatie van de staat van het onderhoud van het gebouw. Die laatste heeft alleen betrekking op de buitenschil. Afgezien daarvan zijn er weinig gegevens over bekend, mede omdat interieurs nauwelijks bekeken worden door de Monumentenwacht. Bij grote objecten zoals kerken wordt wel op een aantal aspecten in het

interieur toegezien, maar bij woonhuizen of kleinere objecten wordt vaak alleen de buitenzijde geïnspecteerd. Monumentenwacht Noord-Brabant beschikt inmiddels wel over een speciale Interieurwacht.

Bijgaande afbeeldingen tonen bijzondere decoratieve afwerkingen (een betegeling en een schildering) die zondermeer deel uitmaken van de monumentale waarde, maar die – in tegenstelling tot het casco – niet in goede staat verkeren.

Het casco van de schuur op onderstaande afbeelding is slecht. Hierbij is geen discussie over de waarneming en kan een restauratiebehoefte in beeld worden gebracht. De keuze van de dakbedekking is echter vaak wel een discussiepunt. Betreft het hier van oorsprong een rietenkap, dient deze dan nu ook teruggebracht te worden? Of gaat het om het herstel van de laatst aangebrachte dakbedekking? En maakt het dan verschil uit als de golfplaten al meer dan tachtig jaar een onderdeel zijn van deze schuur? Is deze dakbedekking dan een onderdeel van de monumentale waarde?

De staat van onderhoud zal bij een inspectie van deze boerderij als goed worden gekwalificeerd. We kunnen ons echter vanuit de cultuurhistorische waarde afvragen of het wenselijk is dat de boerderij zo ‘clean’ gerestaureerd is. Er is namelijk geen enkel spoor meer zichtbaar van de bouw- en ontwikkelingsgeschiedenis. Hoewel een restauratie dus een goede onderhoudsstaat

oplevert, bestaat het risico dat informatie die ons iets kan vertellen over het verleden wordt uitgewist.

D.2 Relatie gebouwd erfgoed en omgeving

In deze nulmeting gaat het feitelijk alleen over de technische toestand van de gebouwde monumenten. Het is van belang te beseffen dat een monument ook een uitstraling op de omgeving heeft. Meestal is dat positief, maar wanneer het verwaarloosd wordt, kan het een negatieve uitwerking hebben. Bijgaand voorbeeld toont een zestiende-eeuws fabriekscomplexje in een oude binnenstad. Doordat het complex haar oorspronkelijke functie verloren heeft en lang op een passende herbestemming heeft moeten wachten, is het verwaarloosd geraakt. Daarmee is het een ‘rotte plek’ in het stadsgezicht geworden. De positieve en negatieve gevolgen van een goed of slecht onderhoud zijn in deze rapportage niet meegenomen.

D.3 Wat niet zichtbaar wordt bij een visuele inspectie

[Het kan voorkomen dat technische gebreken niet in beeld (kunnen) worden gebracht bij een visuele inspectie. De staat van een dakbekleding kan goed zijn, dus dit wordt als zodanig in het inspectierapport opgenomen.

De onderliggende constructie is soms, vanaf de binnenzijde moeilijk of niet toegankelijk. De rapportage van de Monumentenwacht kan hierdoor geen uitspraak doen over de onderliggende constructie. Het gevolg hiervan is dat het gebrek niet in kaart wordt gebracht. Tijdens een destructief onderzoek komt het gebrek in beeld met het gevolg dat extra kosten gemaakt dienen te worden waardoor de gereserveerde budgetten niet voldoen.

Bronnen en literatuur

Inspectiehandboek Monumentenwacht, Moduul 0.6, Inspectie versie 2008, en Moduul 0.7, Rapportage versie 2001, Monumentenwacht Nederland, Amersfoort

Gegevensbestanden Monumentenwacht

